

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Gelis 18.07.2022
Published /Yayınlanma 31.08.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Kavruk, H. & Aykaç, N. (2022). Çocuk medyası ürünlerinde değer aktarımı (Tozkoparan dizisi örneği). *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(86), 1584-1603.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3159>

Prof. Dr. Hasan KAVRUK
<https://orcid.org/0000-0001-6352-4985>
İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Malatya / TÜRKİYE

Öğr. Gör. Nurullah AYKAÇ
<https://orcid.org/0000-0002-0261-9769>
Dicle Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, Diyarbakır / TÜRKİYE

ÇOCUK MEDYASI ÜRÜNLERİNDE DEĞER AKTARIMI (TOZKOPARAN DİZİSİ ÖRNEĞİ)

VALUE TRANSFER IN CHILDREN'S MEDIA PRODUCTS (EXAMPLE OF TOZKOPARAN SERIES)

Issue/Sayı: 86

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

Sosyal bir varlık olan insan, hayatı boyunca çok farklı durum veya kişilerle karşılaşır. Bu durum ve kişilere; aile, sosyal çevre ve eğitim ortamlarında edindiği değerler doğrultusunda birbirinden farklı tepkiler geliştirir. Günlük hayatta karşılaşılan olumsuz tutum ve davranışlar, değerlerin eksikliği ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda eksik olduğu düşünülen değerlerin aktarımı için ayrıca çabaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu süreçte aile, sosyal çevre ve eğitim ortamlarının yanında medya ürünleri de etkili olabilmektedir. Medya ürünlerinin yaygınlığı ve çocuklar tarafından ilgiyle takip ediliyor olması ister istemez uygunluğunu ve çocuğa göreliğini de tartışmaya açmaktadır. Bu nedenle çocuk medyası ürünlerinin çocuklara uygunluğu, değer aktarımındaki etkisi ve hangi değerleri aktardığının incelenmesi oldukça büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı TRT 1 kanalında yayınlanan çocuk ve aile dizisi olarak sunulan Tozkoparan dizisinde değer aktarımını ve hangi değerlerin aktarıldığını incelemektir. Bu doğrultuda dizinin 1. sezonunu oluşturan ilk 21 bölüm incelenmiş ve dizinin kök değer ve diğer değerlerin aktarımındaki işlevi tespit edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesi ve yorumlanmasında içerik analizi kullanılmıştır. Tespit edilen değerler 'Kök Değerler' ve 'Diğer Değerler' olmak üzere iki başlık altında değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda Tozkoparan dizisinin, gelişim çağındaki çocukların ve gençlerin beden ve ruh gelişimine katkı sağlayan bir dizi olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Türkçe Eğitimi, Tozkoparan Dizisi.

ABSTRACT

A person meets many people in life and experience many different situations throughout life. He learns to understand interactions involving these people and situations with a set of rules and expectations based on the values acquired in family, social environment and educational settings. Negative attitudes and behaviors encountered in everyday life reveal a lack of values. For this reason efforts are also needed to transfer and teach values that are considered incomplete. In addition to a family, social and educational environments, media products can be effective in this process. The prevalence of media products and the fact that they are followed with interest by children also raises the question of their suitability and relative to the child. For this reason, it is important to examine the suitability of children's media products, their effect on value transfer, and which values they convey. This study aims to examine the value transfer and what values are transferred in the Tozkoparan Series presented as a series of children and families published on the TRT 1 channel. Accordingly, the first 21 episodes, the first season of the series, were examined and the function of the series in transferring the root value and other values was determined. In the study, data was collected through document analysis which is a qualitative research method. Content analysis was used to analyze and interpret research data. The values determined are listed under two headings: 'root values' and 'other values'. As a result of the study, it was concluded that the Tozkoparan is a series that contributes to the physical and spiritual development of children and young people of developmental age.

Keywords: Value, Values Education, Turkish Education, Tozkoparan Series.

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

İnsanlar günlük hayatta pek çok farklı olumsuz davranışlarla karşılaşır ve bunlara çözüm üretirler. Maddi sıkıntı yaşayan bir kişi bu sorunu hırsızlık veya benzeri yasa dışı işlemlerle çözmeye çalışabileceği gibi herhangi bir işte çalışarak da çözebilir (Gülden, 2016: 743). Değer veya değerler eğitimi; aile, sosyal çevre, akademik eğitim ortamları vb. hayatın her alanında ve anında gerçekleştirilmektedir. Özellikle günümüzde büyük bir problem olarak karşımıza çıkan saygısızlık, yalan, hırsızlık, bencillik, adaletsizlik gibi olumsuz davranışlar kişinin hayatını olduğu gibi toplumun hayatını da olumsuz etkilemektedir. Bu ve benzeri olumsuz davranışların ortadan kaldırılması için aile ve okul ortamlarında öğrenci ile doğru ve sağlıklı bir iletişim kurmak, sorunu ortadan kaldırabilmek için uygulanacak ilk adımdır. İşte bu ilk adım bazen konuşmakla bazen derste anlatmakla gerçekleştirildiği gibi bazen de çocuğun izlediği ve izlerken zevk aldığı çocuk medyası ürünleri ile başarıyla gerçekleştirilebilir.

Eğitim sisteminin asıl amacının sadece akademik yönden başarılı bireyler yetiştirmek olduğu yanılığına düşüldüğünde hayatın her sürecinde karşılaşılan problemleri çözmek için işe koşulacak kudretin ve gücün kaynağı olan değerler ihmal edilmiş olur. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da eğitim sisteminin asli görevinin temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek olduğu ifade edilmiştir. Eğitim sisteminde istenmeyen davranışları ortadan kaldırmak için program çerçevesinde birçok uygulama gerçekleştirilmektedir. İstenmeyen davranışları ortadan kaldırmak için başvurulabilecek en uygun yöntem *değerler eğitimi* uygulamalarıdır. Bu yolla bireye hedeflenen bilgi, beceri ve tutumlar kazandırılacak bunun yanı sıra kişilerin değerleri özümsemiş, sosyal hayatın her alanında iyi bir birey olması sağlanabilecektir.

Genel olarak iyi olan söz, davranış, düşünce *değer* olarak kabul edilmektedir. Toplum tarafından benimsenmiş olan bu iyi söz, davranış ve düşünceler, özelde toplumu oluşturan bireyler için ve genelde de toplum için önemli bir yere sahiptir. Kişinin özündeki iyi insanı ortaya çıkarmayı hedefleyen değerler, mutlu ve huzurlu bir toplum için gerekli görülmektedir. Bu nedenle değerlerin yaşatılması, unutulmuşsa tekrar hatıra getirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması için bazen özel bir çaba gerekebilir. Çocuk medyası ürünleri, çocukların ilgisini çeken ve her zaman istekle görmek istedikleri ürünler olduğu için değer aktarımında başvurulabilecek dikkat çekici bir yöntem olarak kullanılabilir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çocukluk çağının her döneminde ilgiyle takip edilen çocuk medyası ürünü olan Tozkoparan dizisi aracılığıyla değer aktarımının tespiti amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1.3. Alt Amaçlar:

1. Tozkoparan dizisinde bulunan kök değerler ve geçtiği diyaloglar hangileridir?
2. Tozkoparan dizisinde bulunan diğer değerler ve geçtiği diyaloglar hangileridir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Günümüz dünyasında ulaşım, teknoloji, maddi imkânlar gibi daha pek çok alandaki gelişmeler insan hayatını da etkilemektedir. Bu ve benzeri gelişmeler insanların yaşadıkları yerleri sık değiştirebilmelerine, farklı topluluklarla karşılaşabilmelerine hatta kendi içlerinde de çabuk çözümlerine neden olabilmektedir. Dolayısıyla ulusal ve evrensel değerlerin değişimi ve yozlaşması hatta unutulması da hızlı olabilmektedir. Sahip olunan her bir güzel değer topluma yansımaları olacağından toplumun benimsediği değerlerin hatırlanması, yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması zorunlu görülmektedir.

Günümüzde çocuklar televizyonun yanında tablet, akıllı telefon gibi araçlarla da medya ürünlerine çok kolay ulaşabilmektedirler. Belirtilen kitle iletişim araçlarının rahat ulaşılabilir olması ve çocukların günlük olarak bu araçların başında uzun zaman geçirmeleri göz önünde bulundurulduğunda, bunların aktardığı içeriklerin özelliği ayrı bir önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışma, incelenen örnek özelinde, çocuk medyası ürünlerinin istenilen özellikleri taşıyıp taşımadığını tespit etmesi bakımından dikkate şayandır. Ayrıca konu olarak ilgi çekici olması ve karakter özellikleri bakımından çocukların

örnek aldığı karakterlerin fazla olduğu bir çocuk medyası ürününde değer aktarımının yapıp yapılmadığının ve hangi değerlerin aktarıldığının tespiti önemli görülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan çalışma, TRT 1 kanalında 3 sezon boyunca yayınlanan 55 bölümlük Tozkoparan dizisinin 1. Sezonunu oluşturan 21 bölüm ve bu bölümlere ait senaryo metni ile sınırlıdır.

1.6. Varsayımlar

11 Kasım 2018 ile 14 Nisan 2019 tarihleri arasında TRT 1 kanalında yayınlanan Tozkoparan dizisinin, TRT'nin resmi YouTube kanalındaki tıklanma sayısından hareketle yoğun bir ilgiyle takip edildiği, dolayısıyla dizinin beğenilerek izlendiği varsayılmaktadır.

1.7. Tanımlar

Tozkoparan: Tozkoparan, adını en uzun menzilli oku atıp tarihe adını yazdıran ve okçuluk tarihimize önemli bir yeri olan Tozkoparan İskender'den almaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Tozkoparan Dizisi

Bir sosyal sorumluluk projesi olarak planlanan TRT 1 kanalındaki Tozkoparan dizisi, 11 Kasım 2018 tarihinde başlayıp 19 Nisan 2020'de 55. Bölümle final yapmıştır. Ve Film ve Fotoroman Film tarafından TRT için hazırlanan çocuk dizisi Tozkoparan'ın, ele alınan bölümlerinin yönetmenliğini Şevki Es, senaristliğini ise Ramazan Demirli, Selin Arapkırlı, Özgür Ağaoğlu, Gökhan Temel ve Taha İkbâl, Özgür Ağaoğlu, Cihan Deniz, Gürkan Tanyaş, Burçin Ergin ve Fırat Aygün yapmıştır.

Gelişim çağındaki çocukların ve gençlerin ruh ve beden gelişimlerine katkı sağlayan; çocukların ve ailelerin beğenerek izlediği Tozkoparan'da macera dolu ve sıra dışı bir hikâye anlatılmaktadır. Dizinin ana kahramanı Mete, çocukların sevdiği ve beğendiği bir karakteri canlandırmaktadır. Mete, astım hastalığı nedeniyle İstanbul'dan taşınıp Temrenli adlı küçük bir kasabaya yerleşirler. Burada yeni arkadaşlıklar edinen Mete, okçuluk sporuna da başlar ve böylece macera dolu bir serüven de başlamış olur.

Dizi, ismini okçuluk tarihimizdeki en büyük kemankeşlerden olan Tozkoparan İskender'den almaktadır. 15. yy'ın sonu ile 16. yy'ın ilk çeyreğinde yaşamış olan, tarihteki en uzun menzilli oku atıp Osmanlı Devleti kayıtlarına geçmeyi başaran ve okçuluk tarihimize altın çağını yaşatan, ilk kemankeşlerden olan Tozkoparan İskender (Yücel, 1999: 144), dizide Mete'nin hayal dünyasında canlanıverir. Dizinin küçük kahramanı Mete, hayal dünyasında kendisini Tozkoparan olarak hayal eder.

Güleroğlu (2019); Tozkoparan dizisinin, rakip olmayı değil kardeş olmayı öğütleyerek macera ile öğretiyi aynı çatı altında buluşturduğunu ifade eder. Bunun yanı sıra şunları belirtir: “*Osmanlı'da Kemankeş olmak isteyenlerin kulağına 'okçuluk sırrı' olarak fısıldanan Kur'an-ı Kerim'in 8'inci suresi Enfâl'in 17'nci Ayet'inin 'Savaşta onları siz öldürmediniz, onları Allah öldürdü; (oku) attığında da sen atmadın, Allah attı; bunu da müminlere kendinden güzel bir lütufta bulunmuş olmak için yaptı. Allah her şeyi işitmekte, her şeyi bilmektedir' şeklindeki mealine istinaden okçuluğun uhrevi inceliklerini de dillendirerek çocuklara farklı bir bakış açısı sunar.*”

2.2. Değer ve Değer Aktarımı

Hayatın her alanında karşımıza çıkan *değer* kavramı, Türkçe Sözlük'te (TDK, 1998: 538) “Bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet ve yüksek yararlı nitelik; GTS'de (Güncel Türkçe Sözlük) ise “üstün nitelik, meziyet, kıymet; bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” şeklinde açıklanmıştır.

Kişinin davranışlarını düzene koymayı sağlayan sistemler bütünü (Güngör ve Işık, 1976: 18) olarak da ifade edilen değerler, bir nevi toplumsal kontrol mekanizması işlevini görür (Karaca, 2019: 1). İnsanın söz ve eylemlerini; iyi, güzel, doğru, yanlış, kötü şeklinde nitelendirme özelliğine sahip (Kızıllar, 2014: 10) olan değerler, bizlere güzel-çirkin, iyi-kötü, ahlâki-gayri ahlâki veya istenilen-istenilmeyenler hakkında ölçütler sunmaktadır (Bozkurt, 2011: 93). Sunulan bu ölçütler aslında her bireyde olması gereken tutum ve davranışları ifade etmektedir. Böylece erdemli bir birey ve dolayısıyla erdemli bir toplumun özellikleri ifade edilmektedir.

Sosyal bir varlık olan insan, kendi isteğiyle veya istem dışı diğer insanlarla iletişim halindedir. Bu iletişim süreci, insanların bir arada yaşamasına ve iletişim kurmasına imkân tanıyan, aynı zamanda toplumun çoğunluğu tarafından benimsenip onaylanan ahlâki, siyasal ve kültürel kuralları oluşturan toplumsal değerler ile olmaktadır (Yalar ve Yanpar Yelken, 2011: 80). Bu kurallar sosyal hayatta insanların daha sağlıklı iletişimde bulunmasını sağlayabildiği gibi sorunsuz bir ilişki ağı da kurmaya yardımca olabilmektedir.

Dünyanın her ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de aileler ve eğitimciler toplumun düzenini tehdit eden problemlerin çözümünü değerler eğitiminde görmüşlerdir. Toplumda huzursuzluğa neden olan kişilerin değerler konusunda yeterince eğitilmemiş olması aileleri ve eğitimcileri bu şekilde düşünmeye sevk etmiştir (Yazıcı, 2006: 500). Bu doğrultuda aile ve eğitim ortamlarında, eksikliği görülen değerlere vurgu yapılarak unutulmuş ya da unutulmaya başlanmış değerleri, basılı ve görüntülü araçlarla bireyin önüne getirip toplumsal sorunların önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Yapılan faaliyetlerle kişinin; büyüklerini sayması, küçüklerini sevmesi, doğru konuşan ve davranan bir kişi olması, yardımsever olması, adil olması, davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesi, sabırlı olması, sorumluluk sahibi olması, dostluğa ve dürüstlüğe önem vermesi gibi her zaman ihtiyaç duyulan değerleri edinmesi amaçlanmaktadır.

Tezcan (1997), toplumun kültürel mirasının korunması ve yeni nesillere aktarılmasını, o topluma ait değerlerin yeni nesle öğretilmesiyle gerçekleşebileceğini aynı zamanda bunun eğitimin temel işlevi (akt. Sadioğlu, Turan, Deveci Dikmen, Yılmaz & Özkan Muhtar, 2018: 244) olduğunu ifade etmiştir. Öğretim Programlarında da buna sıklıkla vurgu yapılmış ve öğrencilerin akademik başarılarının tek amaç olmadığı “*millî ve manevi değerleri benimsemiş*” nesiller yetiştirmenin önemi vurgulanmaktadır. Toplumdan topluma değişen ve evrensel bir etkiye sahip olan değerler (Beldağ, 2012: 1), toplumda görülen veya görülme ihtimali bulunan istenmeyen tutum ve davranışları ortadan kaldırmayı hedefler.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda öğretim programlarının “*Salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda.*” hazırlandığı ifade edilmektedir. Öğretim programlarının amaçları sıralanırken de “*Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş...*” ve “*Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş...*” ifadeleri göze çarpmaktadır. Programın perspektifinde değinildiği üzere eğitim sistemimizin temel amacının değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmek olduğu ifade edilmiştir. Toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak geçmişten günümüze ulaşmış ve yarınımıza aktaracağımız öz miras olarak ifade edilen değerlerimiz ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

“Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bu günümüze ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır.” (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2019: 3-4).

Değerler eğitiminin amacı tek tip insan yetiştirmek değildir. İletişim kuran ve paylaşımda bulunan insanın bu sosyalliği karşılıklı bazı sorumluluklar da gerektirmektedir. Değerler eğitimi ile kişiler, kendi kişiliklerini bu sorumluluklar ve ortak paydalar çerçevesinde temellendirip özgünlüklerini oluşturdukları bu temel üzerine kurarlar (Gülden, 2016: 744). Türkçe Öğretim Programı’nda vurgulandığı gibi değerlerimiz bir üniteye sıkıştırılacak kadar sınırlandırılacak bir mesele değildir. Aksine değerlerimiz, programın uygulandığı her alan ve aşamada ön planda tutulmuştur. Bu durumda programın çizdiği genel çerçeveye uygun hazırlanmış çocuk medyası ürünleri, gördüğü rağbet de göz önünde bulundurulduğunda, değerler eğitimi için kullanılabilir en önemli kaynaklardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3. Çocuk Medyası Aracılığıyla Değer Aktarımı

Çocuklar için, çocuk medyası ürünleri hep öncelikli olmuştur (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu [RTÜK], 2018). Çocuk medyası ürünlerine ulaşmak için kullanılan televizyon vb. araçlar çocuğun duygularına, hayallerine ve heyecanlarına hitap etmeyi başararak onu etkileri altına alabilmektedir. Dolayısıyla televizyon vb. araçlar çocuğun dünyasına girip çocuğa belli anlayışlar, değerler ve tutumlar kazandırarak çocuğu yönlendirmektedir (Peker, 1998: 196). Uzun bir dönem basılı çocuk edebiyatı

ürünlerinin çocuklar üzerinde yaptığı etkiyi günümüzde çocuk medyası ürünleri yapmaktadır. Herhangi bir ücret ödemeden televizyon, bilgisayar, tablet gibi farklı araçlarla ulaşılabilir olması ve istenildiğinde tekrar tekrar izlenebilir olması gibi daha birçok kolaylık çocuk medyası ürünlerine olan ilgiyi artırmaktadır.

Çocuk medyası türleri, çocuğun hayata bakış açısını zenginleştirirken evrensel ve millî değerleri eğlenerek öğrenmelerini sağlayabilmektedir (Yağlı, 2013: 718). Çocukların televizyon ve diğer medya iletişim ürünlerinde beğendikleri kişinin yerine kendilerini koymaları, onun yaptıklarını taklit ederek modele benzemeye çalışmaları bu süreci kolaylaştırmakta ve hatta hızlandırmaktadır. Çocuk medyası ürünlerini takip eden kitle, yaş ve dönem özellikleri gereği model alma eğilimindedir. Yani okuduğu, seyrettiği, çevresinde gördüğü ile kendisi arasında bir özdeşlik kurmak isteyebilir (Karakuş, 2015: 264).

Değer aktarımı günlük hayatın her anında televizyon vasıtasıyla daha etkili bir şekilde olabilmektedir (Sadioğlu ve diğerleri, 2018: 244). Postman (2014), eğitim sürecinde -eğlendirici olması hasebiyle- televizyonun çok önemli bir yeri olduğunu ve kitapların artık görsel ve işitsel bir yardımcı kaynağa dönüştüğünü ifade etmektedir (Akt. Yaman, Bayburtlu, Tekir ve Kırman, 2015: 246). Dolayısıyla televizyon, tablet, bilgisayar vb. teknolojiler, insanların yetersiz kaldıkları noktalarda devreye girerek her alanda hayatı kolaylaştırır ve geliştirir (Benzer, 2017: 8). Kitapları tamamen bir kenara bırakmadan gelişen teknolojiye paralel olarak eğitim teknolojilerinin değer aktarımında etkili bir şekilde kullanılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Cortes (2005), televizyon ve diğer medya iletişim araçlarını değer aktarma, davranış modelleri geliştirme gibi işlevleri yerine getirmesinden dolayı eğitim kurumlarının alternatifleri olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda Medrano ve Cortes (2007) de televizyon ve diğer medya iletişim araçlarının sıralanan bilindik zararlarının aksine eğitimcilerin bu araçları, değerlerin kazandırılması için etkili bir araç olarak kullanabileceğini böylece televizyonun dezavantajlarının hazırlanacak uygun bir programla giderilebileceğini ifade etmiştir (Akt. Sadioğlu ve diğerleri, 2018: 244). Çocuk medyası ürünlerinin günümüzdeki kullanımına ve yaygınlığına bakıldığında bunların eğitim kurumlarına yardımcı unsurlar olduğu söylenebilir. Eğitim ortamlarında, öğretim programlarında belirlenen kazanımlar aktarılmaya çalışılırken çoğu zaman farklı etkinliklere yeteri kadar zaman ayrılamamaktadır. Çocuk medyası ürünleri aracılığıyla yapılan değer aktarımı ile bu eksiklik giderilebilir.

Madem çocuk medyası ürünlerinin değer aktarımına katkısının olduğu (Yakar ve Yılmaz, 2016: 271) kabul ediliyor; o zaman, çocuklar için hazırlanan çocuk dizileri, çizgi film vb. çocuk medyası ürünlerinin yardımseverlik, vatanseverlik, dostluk vb. değerleri pekiştirmesi gerekir. Aynı zamanda çocuk medyası ürünleri ile çocuğa kazandırılacak değerlerin, çocuğun iyiyi ve doğruyu kendi başına bulabilmesini sağlayacak ve toplumsal değerleri çocuğa aktarabilecek özellikte olması (Yağlı, 2013: 709) beklenir. Bu özelliklerde hazırlanan çocuk medyası ürünleri ile başka yerlerde aktarılamayan pek çok değer daha kolay aktarılabilir.

Göz ardı edilmemesi gereken çok önemli bir husus da çocuk medyası ürünlerinin hangi ülke yapımı olduklarıdır. Çünkü çocuk medyası ürünlerinin aktardıkları değerler de o ülkenin diline, kültürüne, inancına, tarihine ait kodlardan oluşmaktadır. Çocuklar yabancı kaynaklı çocuk medyası ürünlerini izlediklerinde farkına varmadan yabancı kültürel öğeleri ve değerleri öğrenmiş olurlar (Samuk, 2018: 35). Bu durum dikkate alınarak yabancı yapımlardan ziyade yerli ve kendi kültürümüzden izler taşıyan çocuk medyası ürünlerinin çoğaltılması gerekmektedir. Çalışmada ele alınan Tozkoparan dizisinde işlenen konu ve dizideki karakterler tarihimizden, kültürümüzden beslendiği için aktardığı değerler de o derecede millî ve yerlidir.

2.4. Çocuk Medyası ve Çocuğa Göreliliği

Sözlüklerde, “İki yaşından ergenlik çağına kadar devam eden gelişim sürecindeki insan yavrusu” (TDK, 1998: 893), “Herhangi bir yaşta kız veya erkek evlat” (Demiray, 1988: 196) şeklinde tanımlanan çocuk, her yönden büyüklerden farklılık göstermektedir. Belli bir zaman aralığını kapsayan çocuklukta, çocukların zihinsel gelişimi hızlı bir süreçte ilerlemektedir. Bu hızlı süreçte onların zihinlerine, zekâlarına hitap edebilecek uygun ürünlerin katkısı önemlidir.

Çocukların dil ve zihin gelişimlerine katkıda bulunan çocuk edebiyatı ürünlerinin (Sever,2013: 9), pedagojik ve görsel özelliklerin yanı sıra çocuk bakışı, çocuğa görelilik ve çocuk gerçekçiliği (Şirin, 2016: 23) ilkelerine uygun olarak hazırlanması önemlidir. Bulunduğu yaş ve dolayısıyla zihin ve dil

gelişimleri dikkate alındığında çocuk için oluşturulan tüm görsel ve işitsel ürünlerin farklı ve özel olması gerekmektedir. Çocuklar için oluşturulan eserlerin yaş grubuna uygun olması, ilgi alanına uygun tasvirler yapması, tarihi veya farklı olaylarla özendirilmeye yer vermesi, anlaşılır bir dille yazılması (Dilidüzgün, 2000: 253; Yalçın ve Aytas, 2014: 39-41; Sever, 2000: 253) genel olarak kabul edilen ölçütlerdir. Çocuklara hitap eden çocuk medyası ürünlerinin belirtilen ölçütlere riayet edilerek hazırlanmış olmaları gerekir.

Çocuklara hitap eden eserlerle ilgili başka önemli bir husus da karakter ve çocuğun karakterle özdeşim kurma meselesidir. Özellikle son dönemlerde, aşırı idealize edilmiş karakterlerin yerine çocukların kendilerini bulabilecekleri ve özdeşim kurabilecekleri karakterlere yer verilmektedir. Çocuk, karakterin de kendisi gibi gerçek yaşamda çelişkiler yaşadığını, hatalar yaptığını görür ve bundan hareketle kendi kişilik gelişimine yön verir (Karataş, 2014: 66). Bununla bağlantılı olarak kişi için çok önemli bir yetkinlik olan kendini tanıma ile çocuklar, kendi yeterliliklerini, yeteneklerini, tutumlarını, ilgilerini fark ederler. Kendini tanıyan çocuk, benlik gelişimini nitelikli bir şekilde gerçekleştirebilmektedir (Karagül, 2019: 337-338).

Linstrom (2003: 65), televizyonun çocukların hoşuna gidecek şekilde mesajları ilgi çekici görsellerle, eğlenceli müzikler ve seslerle birleştirerek taşıyabildiğini ifade eder. Bunun yanı sıra çocukların televizyonda izledikleri görüntüler hakkında arkadaşlarıyla yorum yapabildiğini ve televizyon aracılığıyla ebeveynlerle çocuklara aynı kanaldan ulaşabilmeyi sağladığı için televizyonun uyarıcı ve paylaşılabilen bir deneyim (akt. Özen ve Kartelli, 2017: 82) olduğunu ifade eder. Televizyon, bilgisayar gibi görüntülü iletişim araçlarının çocuklarla iletişim kurmadaki etkisi yadsınamaz. Bu iletişim araçları; hızlı bir şekilde gelişen, dönüşen teknoloji ve teknolojinin sunduğu imkânları önümüze sermektedir. Algı ve öğrenme de bu hızlı değişim ve dönüşümün etkisiyle çok hızlı ve farklı şekillerde olmaktadır. Bunun sonucunda güncellenmesi dijital kaynaklara göre daha geç olabilen veya olamayan basılı çocuk ürünlerinin yanı sıra televizyon, bilgisayar gibi dijital kaynaklarda bulunan ürünlerin de çocuk edebiyatının bir ürünü olarak kabul edilmesi ve bu amaçla kullanılması kaçınılmaz olmaktadır. Günümüzde televizyon, bilgisayar gibi araçların hemen hemen herkes tarafından kullanılıyor olması hatta çocuklara özel kanalların olması çocuk medyası ürünlerinde çeşitliliği artırmıştır.

Çocuklara yönelik yayın yapan televizyon veya dijital ortam kanal sayısının çok artmasıyla niteliksiz çocuk medyası ürünlerinin sayısında da artış olmuştur. Özen (2015: 61-62) televizyonun aynı zamanda eğitim ve aydınlanma aracı olduğunu dolayısıyla televizyonu çocuğa göre hazırlayıp sunmak gerektiğini ifade eder. Televizyon veya farklı yayın organlarında bulunan çocuk medyası ürünlerinin çocukların bakış açılarını temsil eden, gelişim seviyelerine uygun, hayal güçlerini geliştirecek, kendi kültürlerini tanımaya ve sevmeye teşvik edecek, kültür ve sanata ilişkin becerilerini fark ettirecek ve geliştirecek özellikleri taşıması gerektiğini ifade etmiştir.

Literatürde çocuk medyası ürünlerinin, hangi özelliklerde olması ile ilgili bilgiler genel olarak benzerlik göstermektedir. Bu bilgilerin yanı sıra Şirin, Oktay & Altun (2013: 15-16) de çocuk medyası ürünlerinde “ayırım gözetilmemesi, çocuğa saygı kültürü oluşturması, çocuğa ve demokratik değerlere saygı gösterilmesi, çocuğun bilgiye erişim imkânını sağlaması, çocuğun görüşlerine saygı göstermesi, çocuğun görüşlerini ifade etme hakkına riayet edilmesi, çocuğun iyi olma hâlinin gözetilmesi ve çocuğun yüksek yararının öncelikli hedef olması” özelliklerini barındırması gerektiğini belirtmiştir.

Çocuklar da büyükler gibi öncelikle onların kişisel deneyimleri ve konularıyla ilgili olan konuları daha rahat öğrenirler ve tanıdık olmayan konuların öğrenilmesi onlar için zordur. Örneğin eğlendirici bir çizgi film ile verilmek istenen mesaj veya öğretilmek istenen bilgi daha kolay ve çabuk öğretilmektedir (Filetson, 1998: 36 akt. Eskandari, 2007). Çocuklara aktarılmak istenen bilgi, değer veya herhangi farklı bir kazanımın başarıya ulaşabilmesi biraz da iletişimin hangi yolla yapıldığına bağlı olabilmektedir. Çocuğun ilgi duyduğu, hoşlandığı bir unsurun kullanılması bu süreci kolaylaştırmaktadır.

Bu bağlamda çocukların ilgisini çeken konu ve karakterlerin bulunması, tarihi olay ve kişiliklerle bağlantı kurulması, çocuklara doğru mesajlar vermesi ve çocuklarla ebeveynlerinin birlikte zevkle izleyebildikleri bir çocuk dizisi olduğu için (Star Gazetesi, 2018) Tozkoparan dizisi, örnek bir yapım olarak gösterilebilir. Çocuklar, Tozkoparan dizisinde bulunan karakterlerle kolay özdeşim kurabilmektedirler. Çünkü buradaki karakterler, herhangi bir çocuğun taşıdığı özellikleri taşımaktadır. Karakterler iyi, doğru hal ve hareketlerin yanında bazen hata yapmakta ve yaptıkları hatanın farkına

varmaktalar, yaşamlarında bazı çelişkiler olabilmektedir. Dizi, konu ve karakterler aracılığıyla çocukların, kendilerini tanımlarını, yeterliliklerini, yeteneklerini, tutum ve ilgilerini fark etmelerini sağlayabilmektedir. Bu ve benzer özelliklerle çocuğun kendini tanıması, başka insanları ve hayatı tanıması da sağlanabilmektedir. Nihayetinde çocuk medyası ürünü olan Tozkoparan dizisinde içten ve samimi bir dilin kullanılması, ‘çocuk bakışı’, ‘çocuğa görelilik’ ve ‘çocuk gerçekçiliği’ gibi çocuk edebiyatının temel özelliklerini barındırması dizinin önemini artırmaktadır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada problemin seçimi ve tanımlanması sürecinde literatür taramadan faydalanılmış, sonrasında ise doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Literatür taraması ile yapılması planlanan çalışmaya benzer bir çalışmanın olup olmadığı ve araştırmada belirlenen problemin cevabının başka bir çalışmada olup olmadığına bakılmış, bu konuda herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Literatür taramasıyla ilgilenilen konuyla ilgili bilgiler bulunmuş böylece araştırmaya kuramsal bir temel kazandırılmıştır. Bunun yanı sıra araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarını belirlemek, araştırmanın nasıl yapılacağına dair yeni bakış açıları geliştirmek, yapılan araştırmanın sonuçlarını farklı araştırmaların sonuçları ile karşılaştırmak, böylece benzerlik ve farklılıkları ortaya koymak, nedenleri hakkında fikir yürütmek için de literatür taramasından faydalanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014: 45).

Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Böyle araştırmalarda, ihtiyaç duyulan veriye, gözlem veya görüşmeye gerek kalmadan ulaşılabılır. Nitel araştırmalarda bazen tek başına bazen de diğer veri toplama yöntemleri ile kullanılabilen doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Yazılı materyallerin dışında film, video ve fotoğraf gibi görsel malzemeler de nitel araştırmalarda kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217-229). Marshall ve Rossman; film, video ve fotoğrafların jest ve mimikleri sunması, bir kesiti tekrar izleme imkânı vermesi, tekrarlanması zor olan olay ve olguların saptanması (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013: 219) gibi kolaylıklar sağladığını aktarmıştır. Bu çalışmada da televizyonda yayınlanmış olan bir dizi filminin internet ortamındaki videoları ele alınmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, 11.11.2018 ile 14.04.2019 tarihleri arasında 17.00 - 18.00 saatleri aralığında TRT 1 kanalında yayınlanan Tozkoparan dizisi oluşturmaktadır. Dizi aynı zamanda TRT'nin resmi youtube kanalında da sürekli izlenebilir durumdadır. Çalışmanın örneklemini ise adı geçen dizinin 1. Sezonunu (1-21. Bölümler) oluşturan bölümler ve dizinin bu bölümlerine ait senaryo metnidir.

3.3. Verilerin Toplanması

Dizi TRT'nin resmi YouTube kanalından izlenmiş aynı zamanda filmin yapımcı şirketi olan Fotoroman Film Yapım'dan tedarik edilen film senaryosundan tekrar kontrol edilmiştir. Dizi filmdeki diyaloglar ile senaryo metni arasında farklılık olması halinde, dizideki diyaloglar esas alınmıştır. Adı geçen çocuk medyası ürünü öğretim programlarında yerini bulan ‘kök değerler’ ve literatürde tespit edilen veya genel olarak kabul görmüş ‘diğer değerler’ açısından incelenmiştir. Tespit edilen değerlerin geçtiği bölüm, dakika ve saniyesi not edilmiştir. Değer aktarımının olup olmadığından emin olmak için ihtiyaç duyulduğunda videolar tekrar izlenmiş ve senaryo metninden de kontroller yapılmıştır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Tozkoparan dizisinde aktarılan değerlerin ele alındığı çalışmada nitel verilerin analizi için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi ile veriler tanımlanmış ve böylece verilerin içerisinde bulunan gerçekler yorumlanarak ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu süreçte birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilmiş sonrasında bu veriler okuyucunun rahat anlayabileceği bir şekilde düzenlenerek yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259-260).

4. BULGULAR ve YORUM

4.1. Kök Değerler

Öğretim programlarında “kök değer” olarak belirlenen değerlerin, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başarılarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacağı ifade edilmektedir. Öğretim programında yerini bulan kök değerler şu şekilde sıralanmıştır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik (MEB, 2019: 4).

4.1.1. Adalet

Güncel Türkçe Sözlükte (GTS) “Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme. Bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları. Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk.” şeklinde tanımlanan adalet, hayatın her döneminde ihtiyaç duyulan ve eksikliğinde büyük sıkıntıların yaşandığı bir meziyettir. Kişinin adil olması, eşit davranması, paylaşması vb. tutum ve davranışlar değerle ilişkili tutum ve davranışlar (TTKB, 2017: 24) olarak ifade edilmiştir. Dizide adalet değeri ile ilgili aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

Mete'nin babası Cihan ve Sinan'ın babası Nevzat çocukluktan beri tanışır ve geçmişte Nevzat'ın ona iftira atmasıyla bir problem yaşamıştır. Yıllar sonra karşılaştıklarında Cihan Hoca, kendi çocuğuna nasıl davranıyorsa onun çocuğuna da aynı şekilde davranacağını, adaletli olacağını ve kendi aralarındaki sorunu çocuğuna yansıtmayacağını söyler (6. Bölüm / 4.14). Bunun yanı sıra Mete'nin babası Cihan'ın, gözünün önünde canlanan çocukluk anısında (5. Bölüm / 3.50) ve okul müdürü Cihan Hocanın, odasında öğretmenlerle yaptığı toplantıda onlara söyledikleri sözlerde (9. Bölüm / 7.24) adalet vurgusu yapılmıştır.

Belirtilen diyaloglarda adaletli olmanın güzel bir erdem olduğu; adaletin sağlanması halinde huzurun ve güven ortamının sağlanabileceği vurgusu yapılmıştır. Aynı şekilde adaletsizliğin kişiler arası ilişkileri olumsuz etkileyeceği, insanların birbirine olan güvenlerini sarsacağı vurgulanmaktadır. Adalet, kişilerin ve dolayısıyla toplumun kenetlenmesi için önemli bir değer olarak ön plana çıkartılmaktadır.

4.1.2. Dostluk

Tutum ve davranış olarak diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma (TTKB, 2017: 24) gibi davranış ve tutumlarla ortaya çıkan dostluk, Güncel Türkçe Sözlükte (GTS), “*Dost olma durumu, dostça davranış.*” olarak tanımlanmıştır.

İncelenen çocuk medyası ürününde; Mete, Temrenli kasabasına taşınırken ayrılmak zorunda kaldığı arkadaşlarını düşünür ve “Keşke taşınırken arkadaşlarımızı, sokağımızı, parklarımızı, orada kurduğumuz hayalleri de yanımıza alabilseydik.” (1. Bölüm / 1.55) diye düşünür. Ayrıca Mete'nin kafasına top çarpınca arkadaşlarının yaklaşımında (1.bölüm / 13.46), Mavi ay takımının Mete ile ilk tanışmalarında (1. Bölüm / 38.02), Mete'nin Yabani hakkındaki düşünceleri ve arkadaşlarının ona olan desteğinde (2. Bölüm / 58.10), Mete ve Sinan'ın çukura düşmeleri ve sonrasındaki gelişmelerde (5. Bölüm / 10.41), Arda ve Can'ın Merve'ye sürpriz hazırlamalarında (6. Bölüm / 27.38), gösteri maçında kimin ok atışı yapacağı ile ilgili diyaloglarda (11. Bölüm / 20.06), Sinan'ın takım arkadaşlarıyla yaşadığı sorunlar sonrası hissettiklerinde (12. Bölüm / 34.48), bu hislerini Mehpere'ye anlatırken aralarında geçen konuşma (12. Bölüm / 40.26) ve Sezgin Hocanın Azmi'ye kasabadan gideceğini söylediği anlarda (21. Bölüm / 28.45) dostluk değeri üzerinde durulmaktadır.

Dostluk değerinin aktarıldığı sahnelerde, dostların birbirleriyle yardımlaşmaları, dayanışma içerisinde olmaları, birbirlerine sadık olmaları gerektiği ve dostların birbirlerine vefalı olmaları gerektiği aktarılmaktadır. Tespit edilen diyaloglarda dostluk değeri, çocukların ilgisini çekecek olaylar ve ifadelerle işlenmiştir. Dostluk değeri ile ilgili olumsuz durumlar daha çok Karayel takımını oluşturan çocuklar üzerinden verilmektedir. Aynı takımda olmalarına rağmen zaman zaman birbirlerine destek olmamaları, bağımsız hareket etmeleri, bazen de kendilerini öncelemeleri dostluk değerine ters düşen durumlar olarak vurgulanmıştır.

4.1.3. Dürüstlük

GTS'de “*doğruluk*” olarak karşılığı verilmiş olan dürüstlüğün kişideki yansımalarının; açık ve anlaşılır olması, doğru sözlü olması, güvenilir olması, sözünde durması (TTKB, 2017: 24) şeklinde olması beklenir. Dürüst kimsenin yaptıkları ile söyledikleri arasında tezatlık yoktur.

Yere düşen Mete'nin üstü çamur olur bu nedenle annesine ne diyeceğini düşünür. Ama "Anneye yalan da söylenmez ki" diyerek dürüstçe davranır (1. Bölüm: 14.25). Yine Mete'nin arkadaşlarına onları gözetlediğini itiraf etmesi (3. Bölüm / 9.00), Salih Hocanın, Mete'ye hileden kaçınması gerektiğini öğütlemesi (10. Bölüm / 33.40), aynı şekilde Cihan Hocanın oğlu Mete'ye benzer sözleri (10. Bölüm / 1.10.45), çocukların, Salih Hocaya verdikleri sözü tutmaları (15. Bölüm / 45.04), Murat'ın Sinan'ın sınav sorularını almasına verdiği tepki (20. Bölüm / 26.44), Mete'nin ablası ile konuşması (21. Bölüm / 14.10) dürüstlük değerinin aktarıldığı diyaloglara örnek olarak verilebilir. Ele alınan çocuk medyasında dürüst davranmayan kişilerin sonraki zamanlarda sorunlar yaşadığı ve bazen telafisi zor durumlarla karşılaştıkları göz önüne getirilmiştir. Benzer örneklerle dürüstlük değeri ile ilgili olumsuz tutum ve davranışlar verilerek dürüstlüğün önemi pekiştirilmeye çalışılmıştır.

4.1.4. Öz Denetim

Başkasının kontrolüne gerek kalmadan kişinin davranışlarını kontrol etmesi, davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesi, öz güven sahibi olması ve gerektiğinde özür dilemesi (TTKB, 2017: 24) olan öz denetimin sözlük anlamı "*Daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini, davranışlarını veya başka amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması, otokontrol.*" (TDK, 1998: 1744) şeklinde verilmiştir.

Salih Hoca, zamanın çok önemli olduğunu söyler ve "zaman kadar önemli bir şey varsa o da verdiği sözü tutmaktır." (3. Bölüm / 3.35) diyerek sözünde durma ve davranışlarının sorumluluğunu üstlenmenin önemini vurgular. Arkadaşlarının Mete'nin astım hastası olduğunu öğrendiklerindeki yaklaşımları (1. Bölüm / 19.21), Salih Hocanın öğrencilere işlerini ciddiye almaları gerektiğini söylemesi (3. Bölüm / 5.01), Mete'nin Salih Hocaya yayı geri vermesi (12. Bölüm / 1.00.34), Arda'nın tek başına ok atışı yapması ve devamında Merve ile arasındaki konuşma (13. Bölüm / 59.05), Can'ın Mete'ye saldırmaması ve devamında gelişen olaylar (15. Bölüm / 30.50) öz denetim değerini ön plana çıkartmaktadır.

Öz denetim değerinin vurgulandığı diyaloglarda, izleyiciye özür dilemenin önemli bir erdem olduğu ve ilişkileri geliştirdiği, başka birisinin denetimine gerek kalmadan kişinin kendi davranışlarını kontrol etmesinin önemli olduğu, öz güven sahibi olması gerektiği ve kişinin kendi davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesi ile ilgili aktarımlar yapılmaktadır. Bu değer kazanılması ile akademik ve sosyal yaşamda başarılı ve sevilen bir birey olunabileceği mesajı verilmektedir.

4.1.5. Sabır

Güçlü bir karakter için ihtiyaç duyulan önemli özelliklerden olan sabır, yaşam sürecinde karşılaşılan olumsuzluklara karşı dayanıklılığı artırır (Kurtoğlu, 2019: 64). Böylece kişinin azimli olmasını, tahammül etmesini ve beklemeyi bilmesini (TTKB, 2017: 24) sağlayabilmektedir. Sabır kök değeri sözlükte ise şu şekilde açıklanmıştır: "*Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç. Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme.*" (GTS). Sabırlı kişi hayatta karşılaştığı zorluklara, sıkıntılara göğüs gerer. Sabır değeri ile ilgili bulgular şu şekildedir.

Salih Hoca, okçuluk dersine gelen öğrencilere palmiye yapraklarını eğirmelerini söyler. Yaprakları sabırla iplik iplik eğiren öğrencilere sabırlı olmanın önemi vurgulanır (3. Bölüm / 46.22). Salih Hocanın, öğrencilere "Kabakla Kavak"ın hikâyesini anlatması (3. Bölüm / 54.37), Mete'nin arkadaşlarına sabrı öğütlemesi (3. Bölüm / 54.37) ve Salih Hocanın onlara yaptırdığı çalışmaların faydasını anlaması, Mete eve dönmeyince babasının ailesini teselli sözleri (5. Bölüm / 10.08), Salih Hocanın; hüsn-i hat ile ilgili söyledikleri (8. Bölüm / 20.35), Mete'yi geleneksel yay ile çalıştırırken ona söyledikleri (18. Bölüm / 22.42), kendi kendisiyle olan konuşması (19. Bölüm / 24.45) ve öğrencilere hızlı olmak ile acelece olmak arasındaki farkı ifade etmesi (20. Bölüm / 8.09) sabır değerinin vurgulandığı diyaloglardır.

Dizide, başarılı olanların ve hedeflerine ulaşanların sabırla çalıştıkları ve bunun mükâfatını aldıkları mesajı verilmektedir. Sabırsızlığın ise verilen emeklerin heba olmasına ve başarısızlığa neden olabileceği belirtilmiştir. Böylece bazen olumlu bazen de olumsuz tutum ve davranışlar aracılığıyla sabır değerine vurgu yapılarak; sabırlı ve azimli olmanın, karşılaşılan zorluklara tahammül etmenin, beklemeyi bilmenin önemi vurgulanmıştır.

4.1.6. Saygı

Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme (TTKB, 2017: 24) gibi tutum ve davranışlarla gözlemlenen saygı, “*Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram. Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu.*” (GTS) şeklinde tanımlanmıştır.

Mete'nin, kendisine yardım eden Salih Hocaya teşekkür etmesi ve saygıyla elini öpmesi (2. Bölüm / 18.24) ve Salih Hoca ile ilgili düşünceleri (12. Bölüm / 9.13). Sinan ile Mete arasındaki diyalog (12. Bölüm / 53.01) saygı değerinin aktarıldığı bölümlerdir. Tespit edilen diyaloglarda bireyin bütün kişiliklere değer vermesi, alçakgönüllü olması, saygıyı elden bırakmaması vurgulanmıştır. Bazen de arkadaşlarına veya ilişkide bulunduğu diğer insanlara saygı göstermeyen kişilerin yaşadığı sıkıntılar da belirtilerek başkalarının kendine davranılmasını istediği şekilde davranmak mesajı verilmektedir.

4.1.7. Sevgi

“*İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu.*” (GTS) olarak açıklanan sevgi, aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma (TTKB, 2017: 24) tutum ve davranışlarıyla gözlemlenebilmektedir.

Sedef Hanım, Salih Hocanın iyi biri olup olmadığını sorgularken oğlu Mete, onun iyi bir insan olduğunu söyler ve “*Hem biz onu çok seviyoruz.*” diyerek sevgisini ifade eder (5. Bölüm / 33.27; 10. Bölüm / 37.27). Cihan Hoca'nın taşındıkları kasabayla ilgili sözleri (1. Bölüm / 8.52), Salih Hocanın Mete'ye sevgiyle yaklaşımı (2. Bölüm / 2.30), annelerin çocukları ile ilgilenmeleri (10. Bölüm / 19.18), Sedef Hanım ve Cihan Hocanın, çocukları Yasemin ve Mete'ye yaklaşımı (10. Bölüm / 41.30; 12. Bölüm / 2.54; 12. Bölüm / 27.25; 19. Bölüm / 49.33; 21. Bölüm / 17.00) sahnelerinde sevgi ile ilgili değer aktarımının yapıldığı tespit edilmiştir. Belirtilen anlarda aile birliğinin önemli olduğu, bazen fedakârlık yapmak gerektiğinin, merhametli ve vefalı olmanın insan ilişkilerine olumlu yansımaları aktarılmıştır. Ailede veya toplumda sevgiden yoksun kalan kişilerin bu durumu karşılaştığı bireylere de yansıtılarak ilişkilerinde sorun yaşadığı vurgulanmış, dolayısıyla sevgi değerinin önemi ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır.

4.1.8. Sorumluluk

Güncel Türkçe Sözlükte, “*Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet.*” olarak tanımlanan sorumluluk değeri ile ilgili tutum ve davranış da şu şekilde ifade edilmiştir: kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme (TTKB, 2017: 24).

Salih Hoca, derse geç kalan öğrencilere kızar, sonraki derse erken geldiklerinde dersi iptal eder. Sonra öğrencilerine dönüp “*Her şeyi tam zamanında yapın*” diyerek sorumluluklarını yerine getirmelerini öğütler (3. Bölüm / 44.02). Elif'in Mete için endişelenmesi (2. Bölüm / 5.45), Salih Hoca'nın okçuluk dersi verdiği çocuklarla diyalogları (3. Bölüm / 3.42; 3. Bölüm / 44.02), Tozkoparan ile ilgili bir anının aktarılması (6. Bölüm / 2.02), Salih'in, Nevzat'a ustasına verdiği söz ve sözünde durmak hakkında söyledikleri (12. Bölüm / 22.04), Cihan Hoca ile Salih Hoca arasındaki konuşmalar (12. Bölüm / 48.50), Cihan Hocanın evin işleriyle ilgilenmesi (15. Bölüm / 28.12), Mete ve arkadaşlarının kemankeş ocağındaki konuşmaları (19. bölüm / 13.17) sorumluluk değerinin aktarıldığı kısımlar olarak tespit edilmiştir. Sorumluluk değerinin aktarıldığı diyaloglarda kişinin vatanına, ailesine, kendisine, çevresine karşı sorumlu olma, sözünde durma ve davranışlarının sonuçlarını üstlenme tutum ve davranışlarının ön plana çıkartıldığı görülmektedir. Tespit edilen diyaloglarda sorumluluklarını yerine getiren bireylerin işlerini aksatmadan ve daha iyi yaptıkları bunun yanı sıra sorumluluğunu yerine getirmiş olmanın huzuru ve mutluluğuyla zor görünen işlerin üstesinden gelebildiği mesajı verilmiştir. Sorumluluklarını yerine getirmeyenlerin ise bir sonraki basamağa geçemedikleri, yeni bir işe başlasalar da daha çok geriye dönük huzursuzluk yaşadıkları vurgulanarak sorumluluk değeri pekiştirilmiştir.

4.1.9. Vatanseverlik

Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme (TTKB, 2017: 24) gibi tutum ve davranışlarla gözlemlenebilen vatanseverlik değeri, sözlükte “*Yurtseverlik*” (GTS) olarak ifade edilmiştir.

Nurgül Hoca, derste Çanakkale Zaferi ile ilgili konuşurken “gücün, silahla cephaneye değil, doğrulukla, vatan sevgisiyle ilgili” olduğunu söyler (18. Bölüm / 2.44). Mete'nin Malazgirt Savaşını coşkuyla anlatması (1. Bölüm / 27.50), Elif'in ellerindeki harita ile ilgili söyledikleri (8. Bölüm / 13.42), Piri Reis haritasının ekrana yansıtılması (8. Bölüm / 13.59), Mete'nin, Songül Hocaya Osmanlı Türkçesi ile yazılmış yazıyı okutması ve sonraki heyecanı (9. Bölüm / 58.06), yine Mete'nin geleneksel Türk yayı hakkında ifade ettiği bilgiler (11. Bölüm / 51.08), Salih'in ustasına verdiği söz ve aralarındaki konuşmalar (12. Bölüm / 31.51; 14. Bölüm / 57.08), Mavi ay takımının Tozkoparan'a ait zihgiri bulmaları (14. Bölüm / 3.10), Salih Hocanın Tozkoparan'a ait taş ile ilgili söyledikleri (15. Bölüm / 34.40), Salih Hocanın çocuklarla konuşması (15. Bölüm / 56.32), Cihan Hocanın, Ayla'ya tarihe saygı konusundaki eleştirileri (16. Bölüm / 12.39), Nurgül Hocanın Çanakkale Zaferini anlattığı ders (18. Bölüm / 2.44), Salih Hoca'nın, kendisini kaçıranlara Tozkoparan'ın emanetleriyle ilgili herhangi bir bilgi vermemesi (18. Bölüm / 5.20; 18. Bölüm / 11.00) vatanseverlik değerinin aktarıldığı sahne ve diyaloglardır. Vatanseverlik değerinin aktarıldığı bu anlarda özellikle tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma belirgin olarak ön plana çıkartılmaktadır. Bunun yanı sıra kurallara ve kanunlara uyma, toplumu önemseme, çalışkan olma, dayanışma, toplumu önemseme tutum ve davranışlarının vurgulandığı tespit edilmiştir.

4.1.10. Yardımseverlik

Kişilerin birbirine olan sevgisini artıran değerlerden olan yardımseverlik toplumsal huzuru da kolaylaştırır. Herhangi bir şekilde yardıma ihtiyacı olanlara yardımcı olunduğunda, insanlar arasında dostluk ve kardeşlik pekişmiş olur (Kurtoğlu, 2019: 67). Yardımseverlik değeri sözlükte de “*Hayırsızlık*.” (GTS) olarak tanımlanmış ve değerle ilişkili tutum davranış: cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma (TTKB, 2017: 24) şeklinde verilmiştir.

Sedef Hanım, yeni taşındıkları evde mutfağı düzenlemeye çalışırken Mete, annesine yaklaşır “Anne, yardım ister misin?” (1. Bölüm / 6.06) diye sorar. Yeni tanıştığı arkadaşlarının Mete ile ilgilenmeleri (1. Bölüm / 13.46) sonrasında Mete'yi tehlikelere karşı uyarmaları (1. Bölüm / 14.39) ve kaçması için Mete'yi çağırmaları (1. Bölüm / 18.22), Elif'in Mete hakkında söyledikleri (1. Bölüm / 20.02), Mete ile Sinan'ın kuyudan çıkma çabası (5. Bölüm / 8.58), komşularının Sedef Hanıma yardım etmesi (8. Bölüm / 22.40), Mavi ay takımının depoda kilitli kalan Sezgin Hoca ile Azmi'yi kurtarmaları (8. Bölüm / 52.48), öğrenci velilerinin gelecek misafirler için yardımlaşmaları (10. Bölüm / 23.19), Mavi ay takımının sınavlara yardımlaşarak çalışmaları (20. Bölüm / 11.58) ve Yasemin'in onlara ders çalıştırması (20. Bölüm / 22.38) yardımseverlik değerinin aktarıldığı diyaloglardır. Tespit edilen bu diyaloglarda iş birliği yaparak bir işin üstesinden daha kolay gelinebileceği, paylaşmanın, merhametli olmanın güzel bir meziyet olduğu ve dayanışmayı artırdığı mesajı verilmektedir.

4.2. Diğer Değerler

Kök değerler kapsamına dâhil edilmeyen değerler ‘Diğer Değerler’ başlığı altında sıralanmıştır.

4.2.1. Kahraman – Lider – Önemli Kişi

Güncel Türkçe Sözlükte (GTS), kahraman: “savaşta veya tehlikeli bir durumda yararlılık yararlık gösteren; bir olayda önemli yeri olan kimse”; lider: “önder, şef; bir yarışmada başta bulunan takım veya yarışmacı” olarak tanımlanmıştır. Önemli kişi de toplumun yararına olan, önemli işler yapmış kimse olarak söylenebilir. Bu başlık altında dizide tespit edilen ve Türk tarihinde yer edinmiş kahraman, lider veya önemli kişilere değinilmiştir.

Mete, Türk tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olan Malazgirt Savaşından bahsederken önemli ve etkili bir lider olan Sultan Alpaslan'dan bahseder (1. Bölüm /27.50). Ayrıca dizinin çekildiği okulun isminin Dede Korkut olması, Mete'nin kendisini Tozkoparan olarak hayal ettiği kısımlar (5. Bölüm /12.43; 7. Bölüm / 46.51; 8. Bölüm / 8.36; 9. Bölüm / 39.40; 10. Bölüm / 33.58; 12. Bölüm / 17.24; 12. Bölüm / 12.20; 13. Bölüm / 33.55; 14. Bölüm / 3.36; 15. Bölüm / 7.17), Mete'nin arkadaşlarına (6. Bölüm / 1.44) ve misafir öğrencilere (11. Bölüm / 51.45) Tozkoparan İskender'i anlatması, Sedef Hanımın Mete Han vurgusu (7. Bölüm / 4.25), Salih Hocanın geleneksel Türk oklarını anlattığı sırada Mete Han'dan (13. Bölüm/ 33.14) ve sonrasında başka bir sahnede Mevlana'dan örnek vermesi (9. Bölüm / 21.48), Salih Hocanın, okçuluk dersinde Fatih Sultan Mehmet Han'dan (13.bölüm / 12.50; 15. Bölüm / 9.12) ve Tozkoparan'dan bahsetmesi ayrıca o anlarda ekrana yansıyan görseller (15. Bölüm / 18.10; 17. Bölüm / 44.28), Nurgül Hocanın, Çanakkale Zaferinde Mustafa Kemal Atatürk'ün etkisini vurguladığı kısımda (18. Bölüm / 43.11) aynı şekilde Cihan Hocanın Mustafa Kemal Atatürk'ü anması (18. Bölüm / 43.11) kahraman, lider ve önemli kişilerin

vurgulandığı bölümlerdir. Bu sahnelerle izleyiciler, tarihimizdeki önemli kişiliklerden ve yaptıkları işlerden haberdar olmuşlardır. Böylece izleyici kitlesinin kendisine kalan mirasın farkına varması ve daha büyük işler yapabilmesi için cesaretlendirilmesi sağlanmıştır.

4.2.2. Bayrak

“Bir milletin, belli bir topluluğun veya bir kuruluşun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimce özelleştirilmiş, genellikle dikdörtgen biçiminde kumaş, sancak” (GTS) olarak sözlükte tanımlanan bayrak, aynı zamanda bir milletin bağımsızlık sembolüdür. Dizinin incelenen bölümlerinde bayrak ile ilgili herhangi bir diyalog tespit edilmemiştir. Fakat dizinin çeşitli sahnelerinde Türk bayrağı belirgin bir şekilde ön plana çıkarılmıştır.

Okuldaki ve farklı yerlerdeki bazı sahnelerden Türk bayrağının ön plana çıkartılması (6. Bölüm / 14.35; 7. Bölüm / 42.10; 10. Bölüm / 48.39; 7. Bölüm / 42.27; 6. bölüm / 54.24; 10. Bölüm / 46.45; 18. Bölüm 43.33) bayrak değeri vurgulandığı yerlerdir. Türk bayrağı ile ilgili sadece ekrana yansıyan görüntüler tespit edilmiştir. Diyaloglarda bayrak ile ilgili herhangi bir diyaloga rastlanmamış olsa da bayrağımızın yükseklerde dalgalanıyor olması veya özenle asılmış olması bayrağa olan saygıyı dolayısıyla bağımsızlığımızı vurgulamaktadır.

4.2.3. Din

Din, “Tanrı’ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet” (GTS) olarak açıklanmıştır. Çalışmada din ile ilgili değerlerin tespiti; İslam dini, İslam dininin esasları ve temel kaynaklarına göre yapılmıştır.

Salih Hoca’nın, “Bismillahirrahmanirrahim” diyerek besmele ile yayını hazırlaması (3. Bölüm / 28.15) ve ok atışından önce “Ya Hakk” demesi (6. Bölüm / 25.36) aynı zamanda bunu Mete’ye de öğütlemesi (7.bölüm / 23.02). Böylece atış sırasında Allah’ın adı zikredilerek ondan yardım istenmektedir. “Gerek okçulukla ilgili kaynaklarda gerekse edebî metinlerde kemankeşlerin atış sırasında “Yâ Hakk” diye haykırdıkları nakledilmektedir. Okçuluk aynı zamanda bir Peygamber sünneti ve cihat vasıtası olması bakımından Müslümanlarca mukaddes bir meşgale olarak kabul edilmiş ve gerek menzil gerekse hedef atışlarına çalışılırken her talim öncesinde “gazâ niyyetine” denerek bu spor aynı zamanda bir sevap kazanma ve ibadet vesilesi olarak görülmüştür. Aynı şekilde her ok atıştan önce Allah’ın ismini anarak ondan yardım isteme sadedinde böylece haykırmanın gelenekleştiği tahmin edilebilir.” (Şentürk, 2015). Salih Hoca ile Mete’nin konuşması (4. Bölüm / 54.12), Mete’nin ailesinin şükür ifadeleri, Nurgül Hoca’nın Bedir Savaşını anlatması (6. Bölüm / 14.08), Salih Hoca’nın Enfal Suresine atf yapması (6. Bölüm / 37.38). Burada Salih Hoca, Kur’an-ı Kerim’de “Attığın zaman sen atmadın, fakat Allah attı.” anlamına gelen “Ve mâ rameyte iz rameyte ve lâkinnallâhe remâ” (Enfal, 17) ayetine gönderme yapmaktadır. Mete’nin yatağında dua etmesi (6. Bölüm / 53.09), başka bir sahnede de ayetin hüsn-i hatla yazılmış halinin ekrana yansması (8. Bölüm / 7.24), Azmi ile Sezgin Hoca arasında geçen diyalog (8. Bölüm / 40.49), Nurgül Hoca’nın (9. Bölüm / 32.09) ve Salih Hoca’nın Uhud Savaşından bahsetmesi (9. Bölüm / 32.09) aynı şekilde öğrencilerin kendi aralarındaki konuşmaları (9. Bölüm / 22.09), Salih Hoca’nın, Mete ile arasındaki konuşmaları (10. Bölüm / 36.36), namaz kıldığı sahne, dua etmesi ve devamında Kuran-ı Kerim’in gösterilmesi (12. Bölüm / 30.36), Salih Hoca’nın ustasının mezarını ziyaret etmesi ve Fatiha okuması (12. Bölüm / 45.29) farklı yerlerde öğrencilerine Allah’ın çalışanların yanında olduğunu söylemesi (17. Bölüm / 43.05; 20. Bölüm / 8.32). Salih Hoca’nın temiz kalpli olmakla ilgili Fatr Suresi 38. Ayete göndermede bulunması (19. Bölüm / 24.45) din değerinin aktarıldığı sahne ve diyaloglar olarak tespit edilmiştir. Din ile ilgili değerler ok, okçuluk ve okçuluk tarihimizle ilişkilendirilerek verilmiştir. Dinimizin yaşamımızdaki pek çok güzel tutum ve davranışı şekillendirdiği, bu durumun hem bireylerin hem de toplumun yaşantısına olumlu etkilerinin olduğu vurgulanmıştır.

4.2.4. Millî Bayram – Gün

Millî bayram ve millî günler, bir milletin tarihinde ve kültüründe önemli yeri olan günlerin yıldönümü olarak kutlanan günlerdir. Millî bayram ve günler, bir milletin atalarının kahramanlıklarını, başarılarını hatırlatarak tarih bilinci oluşmasını sağlar. Aynı zamanda bu bayram ve günler aracılığıyla geçmişte yaşanmış zor ve sıkıntılı zamanların yeni nesillere aktarılması ile de tarih bilinci sağlanmış olur. Tarih bilinci de milletlerin kenetlenmesini ve tarihlerinden güç alıp daha büyük işler yapmak için kendilerine olan güveni artırmayı sağlayabilmektedir.

Cihan Hocanın, 18 Mart Çanakkale Zaferi ve Şehitleri Anma Günü için okul aile birliği ile toplantı yapması (16. Bölüm / 24.46) ve bunun için yapılan hazırlıklar (17. Bölüm / 6.41; 17. Bölüm / 51.18; 18. Bölüm / 8.32), Salih Hocanın (17. Bölüm / 42.50) ve Nurgül hocanın (18. Bölüm / 1.44) öğrencilere Çanakkale Zaferi ile ilgili anlatımı ve Cihan Hocanın programda yaptığı konuşma (18. Bölüm / 42.46) millî bayram ve gün değerini aktarıldığı kısımlardır. Çocuk medyasının incelenen bölümlerinde farklı bir millî bayram veya gün ile ilgili değer aktarımı tespit edilmemiştir.

4.2.5. Dil

“İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimaî bir müessese” (Ergin, 2000: 3) olarak tanımlanan dil, insanların duygu ve düşüncelerini aktarmak için kullandığı bir iletişim aracıdır.

Dizide “eğirmek” (3. Bölüm / 46.26), “aşıyan”, “kemankeş” (5. Bölüm / 34.17) “çile” ve “çile çekmek” (6. Bölüm / 46.15), “zihgir” (14. Bölüm / 3.02) kelimelerinin geçiyor ve anlamları söyleniyor. Bazı bölümlerde harita, belge veya hüsn-i hat üzerinden Osmanlı Türkçesi vurgusu yapılmıştır (6. Bölüm / 11.18; 8. Bölüm / 20.35; 19. Bölüm / 26.14). Salih Hocanın, Mete’ye “şov” kelimesi yerine “gösteri” kelimesini kullandığı için memnuniyetini dile getirmesi (18. Bölüm / 22.14) ve Şeyh Galib’e ait olan “Ne heva vü ne keman ü ne kemankeş; ancak erdiren menzile tir-i nida-yı Yâ Hakk!” beytini okuyup açıklamasını yapması (7. Bölüm / 23.02) dil değerinin aktarıldığı sahne ve diyaloglardır. Özellikle Osmanlı Türkçesi ile yazılmış hüsn-i hat yazılarının gösterilip “Osmanlı Türkçesi” vurgusu yapılması önemli görülmektedir. Bu ve benzer diyaloglarla Türkçemizin çok zengin ve eski bir dil olduğu, verilen birkaç örnek üzerinden unutulmuş veya ihmal edilmiş pek çok kelimenin olduğu mesajı verilmektedir. Yine yer yer edebi kişi ve eserlere vurgu yapılarak Türk Dilinin bazı dönemlerine dikkat çekilmiştir.

4.2.6. Ordu

Sözlükte “Bir devletin silahlı kuvvetlerinin tümü” (GTS) olarak açıklanan ordu; devleti, her türlü dış tehlikeye karşı koruyan silahlı gücüdür. İncelenen çocuk medyası ürününde geçmişten günümüze kadarki Türk devletlerinin ordusuyla ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Mete’nin Alpaslan’ın ordusuna vurgu yapması (1. Bölüm / 27.50), Türk ordusunda ok atışı sırasında okçuların yay kirişinin başparmağa zarar vermesini engellemek (Ölmez ve Özdamar, 2017: 1565) için başparmağına taktıkları (Pala, 1989: 281) zihgir yüzüğünün gösterilmesi (5. Bölüm / 3.43), Mete’nin Tozkoparan İskender’den bahsetmesi ve orduda kullanılan yayın “toz” (6. Bölüm / 1.44) bölümümden, daha çok deniz savaşlarında, yelkenleri tutuşturması için atılan bir ok çeşidi (Yücel, 1999) yangın okundan (5. Bölüm / 9.30) bahsetmesi ve Nurgül Hocanın Çanakkale Zaferini anlatırken Türk Ordusundan bahsetmesi (18. Bölüm / 2.47) ordu değerinin aktarıldığı sahne ve diyaloglardır. Ordu değeri, diğer birçok değerde olduğu gibi ok ve okçuluk üzerinden aktarılmıştır. Türk ordu geleneğinin tarihinin çok eskilere dayandığı ve güçlü bir ordunun aynı zamanda güçlü bir devlet anlamına geldiği mesajı verilmiştir.

4.2.7. Millet – Milliyetçilik

“Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus” (GTS) milletin tanımı olarak verilir. Milliyetçilik ise “Maddi ve manevi açılardan millet ve ülkesinin çıkarlarını her şeyin üstünde tutma anlayışı, ulusçuluk, ulusalcılık, nasyonalizm” (GTS) olarak tanımlanır. Çalışmada, dizide yer alan Türk milleti ve Türk milliyetçiliği ile ilgili değerlere yer verilmiştir

Mete’nin, Malazgirt Savaşını anlatırken Sultan Alpaslan, ok, at, oba ve Türklerin Anadolu’daki ilk obasını vurgulaması (1. Bölüm / 27.50), yine Mete’nin dizinin farklı bölümlerinde kendisini Türk okçu Tozkoparan olarak hayal etmesi (3. Bölüm / 39.00) ve ondan bahsetmesi (6. Bölüm / 1.44) , aşık kemiği ve Orta Asya’da kullanış amacını araştırıp söylemesi (4. Bölüm / 47.40), Salih Hocanın geleneksel Türk yayı (4. Bölüm / 48.02) ve Türk okçularının kullandığı zihgir yüzüğü hakkında bilgi vermesi (5. Bölüm / 3.43), Sedef Hanımın Mete’nin müsabakasını izledikten sonra “Sanki orda Mete değil Hun İmparatoru Mete Han vardı.” diyerek Mete Han’ı vurgulaması (7. Bölüm / 4.25), Salih Hoca (7. Bölüm / 26.44) ve misafir takım hocasının (11. Bölüm / 31.54) okçulukla ilgili millî değer, ata sporu ifadelerini kullanmaları, Salih Hocanın Türk yayı ile İngiliz yayını kıyaslaması (15. Bölüm / 7.11), Ayla’nın, Sinan’a ayak taşı ile nişan taşını anlatması (16. Bölüm / 7.52), Nurgül Hocanın

Çanakkale Savaşında Türk milletinin birlik beraberliğinden bahsetmesi (18. Bölüm / 2.49) millet ve milliyetçilik değerinin aktarıldığı diyalog ve sahneler olarak söylenebilir.

4.2.8. Gelenek – Görenek

GTS’de gelenek, “Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntıları alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon”; görenek ise “Bir şeyi eskiden beri gördüğü gibi yapma alışkanlığı, adet” olarak açıklanır.

Sağlam ailesinin yer sofrasında yemek yemesi ve o sıradaki konuşmaları (1. Bölüm / 8.48), Mete’nin farklı bölümlerde Salih Hocanın elini öpmesi (2. Bölüm / 18.24; 4. Bölüm / 55.30; 8. Bölüm / 58.43), Salih Hocanın, öğrencilere aşık kemiğini anlatması ve oyununu oynaması (4. Bölüm / 38.18) ayrıca Mete’nin aşık kemiği ve oyunu ile ilgili araştırma yapması (4. Bölüm / 47.40), ok ve okçulukla ilgili görsellerin ekrana yansması (7. Bölüm / 41.20), Salih Hocanın ok çeşitlerini (7. Bölüm / 46.43) okçuluğun geleneğimizdeki yerinden bahsetmesi (7. Bölüm / 48.45), başka bir sahnede de hat çekmek ile ilgili söyledikleri (8. Bölüm / 6.20) ve geleneksel yay ve ok yapımı ile ilgili malzemelerin gösterilmesi (10. Bölüm / 54.35), Sezgin Hocanın, Azminin arkasından su dökmesi (12.bölüm / 12.58), gösteri atışı yapmak için gelen ekibin üzerinde geleneksel okçu kıyafetlerinin olması (13. Bölüm / 25.48), Berke’nin ata sporu olan güreş vurgusu yapması, güreşin faydalarını anlatması ve yağlı güreşten bahsetmesi (14. Bölüm / 55.02; 20. Bölüm / 24.45), Çanakkale Zaferi programı için halk oyunları çalışılması (16. Bölüm / 26.59) devamında geleneksel halk oyunu kıyafetlerinin gösterilmesi ve Azmi’nin onları giyip oynaması (16. Bölüm / 53.43; 16. Bölüm / 56.33; 17.bölüm / 23.23), Mete ve Burak’ın geleneksel okçuluk kıyafetleriyle ve geleneksel okla atış yapması (18. Bölüm / 49.16) anlarında gelenek ve göreneklerimizle ilgili değer aktarımı yapılmıştır. Dizide; gelenek ve göreneklerimizin bizi birbirimize yaklaştırdığı, zor zamanlarımızda kenetlenmemizi sağladığı ve bizim diğer toplumlardan farkımızı ortaya koyduğu vurgulanmıştır.

4.2.9. Güzel Ahlak

Başkalarına karşı kibar davranan, yalan söylemekten kaçınan, iyilikle muamele eden, teşekkür eden, arkadaşlarını da düşünen kimse için güzel ahlaklı kişi tabiri denir. Genel olarak güzel ahlak, güzel ve iyi olan davranışlar sergilemesi bunun yanında yanlış, kötü, hoş karşılanmayan davranışlardan uzak durmak olarak söylenebilir.

Teşekkür etmek, sosyal hayatta önemli bir meziyettir. Kişinin hoşuna giden, sevindiren bir tutum ve davranış sonrasında ifade ettiği teşekkür kelimesi karşı tarafı da memnun ettiği için sosyal ilişkilerde olumlu etkisinin olduğu söylenebilir. Dizinin farklı bölüm ve sahnelerinde kahramanların teşekkür (1. Bölüm; 4. Bölüm / 55.10; 11. Bölüm /18.58; 6. Bölüm / 28.47) ile ilgili ifadeleri tespit edilmiştir. Aynı şekilde özür dilemek ile ilgili bulgular da (3. Bölüm / 3.14; 7. Bölüm / 50.56; 5. Bölüm / 6.15; 15. Bölüm / 57.53) mevcuttur. Bunların yanı sıra Sezgin Hocanın öğrencilerine centilmenliği ve güzel ahlakı öğütlemesi (5. Bölüm / 54.45), Mete’nin Sinan’ı tebrik etmesi (5. Bölüm / 46.41), Cihan Hocanın iyi davranış ve güzel ahlakı tavsiye etmesi (15. Bölüm / 46.41), arkadaşlarının Burak’ı yaptığı tasarım için tebrik etmeleri (15. Bölüm / 37.28), Mete’nin arkadaşlarına kırılmaması (15. Bölüm / 57.53) ve Salih Hocanın temiz kalpli olmaya vurgu yaptığı cümleler (19. Bölüm / 24.45) güzel ahlak değerinin aktarıldığı anlar olarak belirlenmiştir. Güzel ahlaklı kişilerin toplum tarafından sevildikleri ve iç huzurlarının olduğu vurgusu yapılarak güzel ahlakı özendirecek sahne ve diyaloglara yer verildiği görülmektedir.

4.2.10. Çalışkanlık / Azimlilik

Çalışkan, “Gayretli, çalışmayı seven, faal”, çalışkanlık da “Çalışkan olma durumu”; azim, “Bir işteki engelleri yenme kararlılığı”, azimlilik de “Azimli olma durumu” olarak açıklanmıştır (GTS). Dizinin incelenen bölümlerinde çalışkanlık ve azimlilik ile ilgili bulgular beraber değerlendirilmiştir.

Mete’nin tost hazırlaması (3. Bölüm / 43.00), Salih Hocanın Mete’ye “Sınıftakilerle yarışsın ancak onlar kadar iyi olursun ama kendinle yarışsın daha ileri gidersin” (6. Bölüm / 23.17) sözlerinde çalışmanın, azimli olmanın gerekliliği vurgulanır. Cihan Hocanın, oğluna çalışmayı bırakmamasını söylemesi (7. Bölüm / 6.21; 7. Bölüm / 40.30; 8. Bölüm / 8.17; 6. Bölüm / 31.29) aynı şekilde Mete’nin arkadaşlarına çalışmanın önemini vurgulaması (7. Bölüm / 43.04; 20. Bölüm / 6.14; 21. Bölüm / 30.25), Salih Hocanın çalışkanlık ve azimlilik ile ilgili olan “Tozkoparan ile Bursalı Şüca” hikâyesini anlatması ve yorumlaması (13. Bölüm / 35.50), çalışkan ve azimli olmayı vurgulaması (15.

Bölüm / 6.14; 18. Bölüm / 22.42; 21. Bölüm / 8.53), Fatih Sultan Mehmet Han'ın azim ve çalışkanlığından örnek vermesi (15. Bölüm / 9.12), Sedef Hanımın, Mete'ye çalışınca başaracağını söylemesi ve hastalığı yendiğini hatırlatması (21. Bölüm / 16.38) diyalog ve sahnelerinde çalışkanlık ve azimlilik değeri aktarılmıştır. Çalışkanlık ve azimlilik değeri aktarılırken çalışmayı elden bırakmamanın başarıyı getirdiği vurgulanmıştır. Aynı zamanda çalışmanın bir öğrenme yöntemi olduğu vurgusu yapılmıştır.

4.2.11. Misafirperverlik

Misafirperver, birilerini misafir etmekten hoşlanan, konuksever kişi; misafirperverlik ise konukseverlik anlamlarına gelir. Geleneğimizde misafire ayrı bir önem verildiğinden toplum olarak da misafirperver bir toplum olduğumuz söylenebilir. Dizide de misafir ve misafirperverliğe dair bulgular şu şekildedir.

Sedef Hanımın çocukları ve ailelerini yemeğe alması (8. Bölüm / 30.20), başka bir okuldan gelecek olan misafir öğrenciler için okulda hazırlıkların yapılması ve misafir edilmeleri (10. Bölüm / 13.29), Sedef Hanımın gelen öğrencileri evinde misafir etmesi (11. Bölüm / 11.59), Salih Hocanın, çocuklara misafir ve misafirlik hakkında söyledikleri (11. Bölüm / 23.39; 11. Bölüm /24.04), diyaloglarında misafirperverlik değeri işlenmektedir. Misafirperverlik değerinin aktarıldığı bu sahne ve diyaloglarda misafirin geldiği eve bereket getirdiği ve misafir ağırlamanın kültürümüzde önemli bir yeri olduğu vurgusu yapılmaktadır.

4.2.12. Özgürlük

Sözlükte, “Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbestî; Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet” (GTS) olarak açıklanmıştır.

Sosyal Bilgiler dersi öğretmeni Nurgül hocanın, derste Çanakkale Savaşı'nı anlatırken savaşın, zor şartlarda kazanılan büyük bir zafer olduğunu söyler. Zaferin kazanılmasında vatan sevgisinin önemini vurgular ve “Çanakkale Savaşı'na katılanlar için “söz konusu vatan olduğunda hepsi gözlerini kırpmadan sıcak yuvalarını geride bıraktı.” (18. Bölüm / 2.44) diyerek Türklerin özgürlükleri için canları pahasına verdiği mücadeleye değinir. Türk milletinin, başka bir topluluğun boyunduruğunda kalmadığı, hep özgür yaşadığı ve yakın tarihimizde de en ufak bir tehlikeye karşı topyekûn mücadele ettiği mesajı verilmiştir.

4.2.13. Eşitlik

Eşitlik kavramı, “İki veya daha çok şeyin eşit olması durumu, denklik; kanunlar yönünden insanlar arasında ayırım bulunmaması durumu; bedensel, ruhsal ve başkallıkları ne olursa olsun, insanlar arsında toplumsal ve siyasi haklar yönünden ayırım bulunmaması durumu” (GTS) olarak tanımlanır.

Cihan Hocanın, Nevzat'a bütün çocukların kendisi için eşit olduğunu söylemesi (6. Bölüm / 4.14), yine Cihan Hocanın gösteri maçı için hem Mete hem de Sinan'ı seçmesi (11. Bölüm / 39.28) diyaloglarında eşitlik değeri aktarılmıştır. Eşitlik değerinin aktarıldığı sahne ve diyaloglarda okul müdürü ve aynı zamanda öğretmen olan cihan hoca, aileleriyle geçmişte sorun yaşasa bile bütün öğrencilerin kendisi için eşit olduğu vurgusunu yapmaktadır. Bunun yanı sıra insanların eşit olduğu ve eşit haklara sahip olduğu vurgusu da ifade edilebilir.

4.2.14. Bilimsellik

“Bilimsel olma durumu, ilmilik” (GTS) olarak sözlükte karşılığını bulan bilimsellik, herhangi bir bilimi bilme, hakkında araştırma yapma veya uygulama olarak ifade edilebilir. Dizide bilimle ilgili veya ilim ile ilgili olduğu düşünülen bulgular aşağıdaki şekildedir.

Ormanda kaybolan çocukların, ağaçların yosunlu tarafına bakarak yollarını bulmaları (2. Bölüm / 12.55), Matematik dersinde Harezmi ve çalışmalarından bahsedilmesi (2. Bölüm / 25.50), Kerem'in teleportasyondan (ışınlanma) bahsetmesi ve açıklaması, Cihan Hocanın, Mete'ye nefes kontrolü ile ilgili söyledikleri (5. Bölüm / 49.26), çocukların krokiyi okuyabilmeleri (9. Bölüm / 40.57), Burak'ın arkadaşlarıyla konuşurken “asteroid, Aynştayn” kavramlarını kullanması ve bilime dikkat çekmesi (10. Bölüm / 45.49), Burak'ın standart sapma hesabı yaparak arkadaşlarına ayarları bozulan yayları nasıl kullanacaklarını anlatması (10. Bölüm / 1.06.04), Elif'in elma (11. Bölüm / 19.13) ve karnabaharın (12. Bölüm / 38.02) faydalarını anlatması, Burak'ın yeni bir ok tasarlaması (15. Bölüm / 37.15), öğrencilerin haritayı çözebilmek için mikroskop kullanması (18. Bölüm / 26.50) ve haritada

soğan suyunun kullanılmasının açıklanması (18. Bölüm / 37.03) bilimsellik değerinin aktarıldığı sahne ve diyaloglardır. Günlük hayatta işe yarayan bilimsel bilgiler, yediğimiz besinlerin faydaları ve çocuklarda merak duygusunu uyandıran çeşitli bilimsel bilgiler aktarılarak çocukları incelemeye ve araştırmaya yönlendirme çabasının yanı sıra bilim ve bilimsellik ile ilgili tutum ve davranışlar aktarılmıştır.

4.2.15. Duyarlılık

Duyarlılık, “Duyarlı olma durumu, duyunluk, duyarlık, hassaslık” (GTS) olarak açıklanır. Tutum ve davranış olarak çevreye, insanlara, hayvanlara karşı hassas olma, her işe ve duruma karşı empati yapma, hassas olma şeklinde gözlemlenebilir.

Elif, Asya’nın izin almadan arkadaşlarının videosunu internette paylaşma fikrini eleştirmesi ve engel olması (2. Bölüm / 24.25), Salih Hocanın ormanda avlanan avcılarını engellemesi, kurdukları tuzakları bozması (5. Bölüm / 47.53), Sedef Hanım ve diğer velilerin, Darulaceze’de kalanlar için bir şeyler hazırlayıp ziyarete gitmeleri (12. Bölüm / 11.05), Salih Hocanın ormana zarar vermeye çalışan Nevzat’ı engellemeye çalışması (12. Bölüm / 22.03), Elif ile Asya’nın yolda gördükleri yavru kediyi beslemeleri ve ona yuva bulmaları (14. Bölüm / 27.03) sahne ve diyaloglarında duyarlılık değeri tespit edilmiştir. Dizide kendini başkasının yerine koyarak davranma, doğaya ve doğadaki canlılara karşı duyarlı olma, onları koruma tutum ve davranışları aracılığıyla duyarlılık değeri aktarılmaktadır.

4.2.16. Estetik

Estetik, “Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii; güzellik duygusu ile ilgili olan” (GTS) olarak tanımlanır. Dizide herhangi bir sanat dalına olan ilgi veya herhangi bir sanat dalına dikkat çekme estetik değeri olarak kabul edilmiştir.

Okul müdürü ve aynı zamanda müzik öğretmeni olan Cihan Hocanın, öğrencilerle dışarıda müzik dersi yapması ve doğadan gelen sesleri dinlemeleri (4. Bölüm / 30.40), Kerem’in dizinin farklı bölümlerinde gelişen olaylarla ilgili şarkı söylemesi (5. Bölüm / 25.54; 7. Bölüm / 11.30, 42.55; 8.bölüm / 1.01.00; 9. Bölüm / 26.05; 14. Bölüm / 24.42), Salih Hocanın Şeyh Galib’e ait beyti okuyup açıklaması (7. Bölüm / 23.02), Salih Hocanın hüsn-i hat yazması ve öğrencilerine güzel yazı hakkında bilgi verip onlara da yazdırması (8. Bölüm / 6.20; 8. Bölüm / 20.35; 8. Bölüm / 31.47; 8. Bölüm / 41.42; 11.bölüm / 1.10.46), farklı bölüm ve sahnelerde hep beraber şarkı ve türkü söyleyip eğlenmeleri (18. Bölüm / 32.57; 18. Bölüm / 44.28; 20 bölüm / 41.55) sahne ve diyaloglarda estetik değerinin aktarıldığı tespit edilmiştir. Estetik değerinin aktarımı ile sanat ve sanatın insan üzerindeki olumlu etkisi vurgulanmaktadır. Özellikle farklı bölümlerde estetik değeri yüksek olan hat sanatı ile ilgili örnekler verilmiş, hat sanatına özendirme yapılmıştır.

4.2.17. Barış

Güncel Türkçe Sözlükte, “Barışma işi; uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam” olarak tanımlanan barış, dizide küs veya kırgın olan arkadaşların tekrar bir araya gelmesi gibi davranışlar için kullanılmıştır.

Sinan’ın, kırdığı arkadaşlarıyla barışmak için onlardan özür dilemesi ve barışmaları (12. Bölüm / 54.30) barış değerinin aktarıldığı diyalogdur. Barış değeri, tutum ve davranış olarak küs olan kişilerin barışması şeklinde aktarıldığı gibi bazen de sosyal hayatta iyi anlaşmanın, sorunsuz ilişkiler kurmanın kişiye olan olumlu etkisi şeklinde de aktarılmıştır.

4.2.18. Güven

Güncel Türkçe Sözlükte, “Korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma; yüreklilik, cesaret” olarak açıklanan güven; dizide, birinin diğerine itimat etmesi, bir şeyi yapabileceğinden endişe etmemesi şeklinde kendini göstermektedir.

Yasemin’in, Mete’yi aramaya çıkan babası için “Babam bulacağım dedi. Babam dediğini yapar.” diyerek güvenini dile getiriyor. (5.bölüm / 10.22), Sezgin Hocanın öğrencilerine güvenmesi (5. Bölüm / 55.05), arkadaşlarının Mete’ye güvenlerini ifade etmeleri (6. Bölüm / 18.31; 12. Bölüm / 14.02), babasının Mete’ye güvendiğini dile getirmesi (6. Bölüm / 52.40), Salih Hocanın, oğlunun yayını Mete’ye vererek ona olan güveni göstermesi (8. Bölüm / 58.35), Salih Hocanın Mete’ye kendine güvenmesini öğütlemesi (10. Bölüm / 33.08), arkadaşlarının Kerem’e güvenlerini dile getirmeleri (20. Bölüm / 19.12) anlarında güven değeri aktarılmıştır. Ailelerin, öğretmenlerin çocuklara güvenmeleri ve onlara olan güveni dile getirmeleriyle çocukların yaptıkları işlerde daha azimli ve başarılı olduğu

vurgusu yapılmaktadır. Aynı şekilde arkadaşlar arasında güvenin sağlanması halinde her türlü zorluğun daha rahat aşılabileceği aktarılmaktadır.

5. SONUÇ

Erdemli bir toplumun inşası değerlerin benimsenip uygulanmasına dayanmaktadır. Özellikle son yıllarda değerler eğitimi uygulamaları ile var olduğu tespit edilen önemli bir eksiklik kapatılmaya çalışılıyor. Günümüz teknolojik gelişmeleri ve buna bağlı olarak değişen sosyal hayatımız değer aktarımının aile, eğitim kurumları ve sosyal çevre dışında farklı araçlarla yapılmasını da sağlamıştır. Bu nedenle çocukların televizyon, akıllı telefon, tablet vb. teknolojik araçlarla ulaşabildiği medya ürünlerinde değer aktarımının yapılması önemli görülmektedir. Uzman pedagogların da görev aldığı ve bir sosyal sorumluluk projesi olarak hazırlanan Tozkoparan dizisinin, çocukların ruh ve beden gelişimine katkı sağladığı düşünülmektedir. Tozkoparan dizisi yapımcılarının, “tarihimizin kahramanlarla dolu olmasına rağmen çocukların özendiği kahramanların genelde yabancı” olduğunu ifade etmesi ve bu eksikliği giderebilmek amacıyla “çocuklara doğru mesajlar verebilecek yerli bir kahraman” (Star Gazetesi, 2018) oluşturma çabası önemli bir özellik olarak ifade edilebilir.

Çalışma sonucunda, alt problemlerde belirlenen ilk soruya cevap aramak için ‘Kök Değerler’ tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna göre, “adil olma, eşit davranma ve paylaşma gibi tutum ve davranışlarla kendini gösteren adalet değeri ile ilgili çocukların örnek alabileceği örnek diyaloglara ulaşılmış ve bu diyalogların bölüm, dakika ve saniye bilgisi verilmiştir.

Tozkoparan dizisi, iki arkadaş grubunun oluşturduğu takımlar üzerinden gelişen bir olay örgüsüne sahiptir. Dolayısıyla bu arkadaş grubu ve iletişimde buldukları kişiler arasında “diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma” tutum ve davranışları birçok kez vurgulanmaktadır. Dizide dostluk değerinin, arkadaşların birbirini desteklemesini, iyi ve kötü zamanlarında birbirlerine destek olmasını ve aralarındaki bağı gün geçtikçe arttırmasını sağladığı tespit edilmiştir. Ayrıca dizi, dost edinmenin ve mevcut dostluklarımızı korumanın önemini sık sık vurgulaması bakımından da önemli görülmektedir.

Dizide dürüstlük değeri aktarılırken başarılı ve hep doğru işler yapmaya çalışan Mavi ay takımı ön plana çıkartılıyor. Buna karşın Karayel takımının tam tersi davranış ve tutumlarının aslında hep kendilerine zarar verdiği şeklinde aktarılarak dolayısıyla yine dürüst olma değeri vurgulanmaktadır. Tozkoparan dizisindeki ebeveyn ve öğretmenlerin, çocuklarla olan diyaloglarında dürüstlikle ilgili olumlu ve etkili mesajlar aktardığı tespit edilmiştir.

Dizinin incelenen bölümlerinde, kişinin davranışlarını kontrol etmesi, davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesi, öz güven sahibi olması ve gerektiğinde özür dilemesi ile ilgili bulgular, öz denetim değerinin aktarıldığını göstermektedir. Çocuklardan oluşan iki takımın arasında veya bazen aynı takım içerisinde zaman zaman anlaşmazlıklar olabilmektedir. Ama bu tip durumlarda çocukların birbirlerinin gönlünü aldığı tespit edilmiştir.

Güçlü bir karakter için ihtiyaç duyulan sabır, dizinin incelenen bölümünde çeşitli tutum ve davranışlarla bazen de büyüklerin küçüklere öğütleri şeklinde tespit edilmiştir. Özellikle Salih Hocanın öğrencileri eğitirken yaptırdığı çalışmalar ve onlara anlattığı hikâyeye sabır değerinin aktarımı için önemli görülmektedir.

Aile ve eğitim ortamında geçen olayları anlatan dizide, sevgi ve saygı ile ilgili tutum ve davranışlar sık sık vurgulanmaktadır. Çocukların hem ailelerine hem de okuldaki ve okçuluk kursundaki öğretmenlerine saygı gösterdikleri özellikle Mete’nin, Salih Hocanın elini öpmesi, saygısını belli etmesi önemli görülmektedir. Aynı şekilde Mete’nin ailesinin birbirine sevgiyle bağlı olması ve sevgilerini örnek olacak şekilde yaşamaları sevgi değerinin aktarımı açısından önemlidir.

Dizinin incelenen bölümlerinde, öğrencilerin evde, okulda ve okçuluk kursunda kendilerine verilen sorumlulukları yerine getirmesi; birbirlerine karşı sorumlu davranması, çocukların ülkelerinin değeri olan tarihi mirasa karşı sorumlu davranmaları sorumluluk değerinin aktarımı açısından isabetli görülmektedir. Çocukların yanı sıra anne, baba ve öğretmenlerin de sorumluluklarını yerine getirerek iyi örnek oldukları tespit edilmiştir.

Tozkoparan dizisinde genel olarak çalışkan olanın, birbirleriyle dayanışma içinde olanın, kural ve kanunlara uyanın, sadık olanın, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olanın ve toplumu önemseyenin hep iyi bir şekilde ön plana çıkartıldığı ve rol model olarak sunulduğu görülmektedir. Bu özellikleri taşıdığı için dizinin vatanseverlik değerini başarıyla işlediği ve aktardığı düşünülmektedir. Dizide

Tozkoparan ve Tozkoparan'a ait emanetlerin bulunması ve korunması ile ilgili sahnelerde vatanseverlik değeri özellikle vurgulanmaktadır.

Mavi ay takımı, dizide birbiriyle kenetlenmiş ve her koşulda birbiriyle yardımlaşan bir takım olarak sunuluyor. Takım olarak hem okul derslerinde başarılılar hem okçulukta gittikçe artan bir başarıları var hem de Tozkoparan'ın emanetlerini bulma ve korumada çok başarılı oluyorlar. Dizinin farklı bölümlerinde de vurgulandığı gibi bu başarıda birbirlerine yardım etmelerinin payı büyüktür. Böylece yardımseverlikleriyle birbirleri ile olan dostluk ve kardeşliklerinin de pekiştiği vurgusu yapılmaktadır. Dizide yer alan büyüklerin de kendi aralarındaki yardımlaşmaları değer aktarımı bakımından önemli görülmektedir.

Diğer değerler başlığı altında tespit edilen tarihimizde iz bırakmış kahraman, lider veya önemli kişilerin vurgulanması ve örnek olarak göz önüne serilmesi önemli bir sonuç olarak görülmektedir. Dizinin hemen hemen her bölümünde Türk bayrağının gösterilmesi ve hem okul hem de diğer alanlarda gösterilmesi önemli görülmektedir. Fakat dizide bayrak ile ilgili herhangi bir diyalogun tespit edilmemesi bir eksiklik olarak görülmektedir.

Okçuluğu esas alarak gelişen olaylar; okçuluk, ok ve okçulukla ilişkilendirilen Kur'an ayetlerini de işlemektedir. Dizinin bazı bölümlerinde okçuluk ve hüsn-i hat ilişkilendirilmiş bu şekilde hüsn-i hatla yazılmış Kur'an ayetleri vurgulanmıştır. Dizide okçular tekkesi ile Osmanlı'da okçuluğun tasavvufi gruplar tarafından yapılan ve devam ettirilen bir gelenek olduğu vurgusu da yapılmıştır. Ok atışları yapılmadan önce okçuların "Ya Hakk!" diye ok atmaları ve Kur'an-ı Kerim'deki Enfal süresine atıfta bulunmaları din değerinin aktarımı bakımından önemli bir tespit olarak söylenebilir. Bunun dışında İslam dini ile ilgili temel esaslara göndermeler de mevcuttur.

Millî bayram ve günlerle ilgili sadece Çanakkale Zaferi ve Şehitleri Anma Gününe vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. 21 bölümlük dizide sadece bir millî bayram ve güne vurgu yapılmış olması bir eksiklik olarak ifade edilebilir. Dizinin incelenen bölümlerinde dil ile ilgili değer aktarımları da tespit edilmiştir. Bazen unutulmaya yüz tutmuş bir kelimenin vurgulanması bazen okçulukla ilgili bir kavramın ifade edilmesi şeklinde olabildiği gibi hüsn-i hat ile Osmanlı Türkçesine de vurgu yapılmıştır. Bunun yanı sıra Şeyh Galib'e ait beytin birkaç farklı yerde vurgulanması ve Salih Hocanın, Mete'yi 'şov' yerine 'gösteri' kelimesini kullandığı için takdir etmesi dil değerinin aktarımı bakımından önemli görülmektedir.

Dizide Malazgirt Savaşı, Hun İmparatoru Mete'nin ordusu, Çanakkale Zaferi'nde Türk ordusu, Osmanlı ordusu üzerinde ordu vurgusu yapılmıştır. Ok ve okçuluk üzerinden Osmanlı ordusuna vurgu daha fazla olsa da Çanakkale Zaferi'nin işlendiği bölümde Türk ordusunun azmi ve başarısının aktarılması ordu değeri kapsamında önemli görülmektedir. Aynı şekilde ordu değerinin aktarıldığı bölümlerde millet ve milliyetçilik vurgusunun da yapıldığı tespit edilmiştir. Ordu değerinde olduğu gibi millet ve milliyetçilik değerinin aktarımında da Mete Han, Malazgirt Zaferi, Çanakkale Zaferi üzerinde Türk milleti vurgusu yapılmaktadır. Dizinin genelinde adı geçen ve Türk okçuluk tarihindeki başarısıyla bilinen Tozkoparan'ın rekor sahibi Türk okçusu olduğu ve Türk yayının, Türk okçuluğunun üstünlüğünden bahsedilerek millet ve milliyetçilik değeri aktarılmıştır.

Dizinin incelenen bölümlerinde töre, örf ve adetlere yer yer vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Yer sofrasında yemek yeme, büyüklerine saygı gösterme ve onların elini öpme, yağlı güreş ve güreş, geleneksel halk oyunları gibi unsurların sunumuyla gelenek görenek değerleri aktarılmıştır. Bunların yanı sıra usta ve çırak esasına dayalı gelişen ok yapımı ve okçulukla ilgili geleneğimizde olan uygulamalar ve kavramlara yer verilmesi önemli görülmektedir.

Tozkoparan dizisinin incelenen bölümlerinde tespit edilen değerlerin çocukların ilgi ve seviyelerine uygun bir şekilde aktarıldığı düşünülmektedir. Bunda incelenen çocuk medyası ürününün, çocuğa görelilik ilkesine dikkat etmesinin ve alanında uzman pedagogların ekipte yer almasının etkili olduğu düşünülmektedir. Tozkoparan dizisinin ilgi çekici konusu, hedef kitlenin rol model almak isteyeceği karakterlerin bulunması değer aktarımının gerçekleşmesini sağladığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda dizinin yapımcılarının hedeflediği "yerli bir kahraman" oluşturma (Star Gazetesi, 2018) çabasının yerini bulduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Beldağ, A. (2012). *İlköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler dersindeki değerlerin kazanılma düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Erzurum İli Örneği)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Benzer, A. (2017). *Dijital Çağda Öğretim Teknolojileri ile Türkçe Eğitimi*, (2. Baskı). Ankara: İdeaport Yayıncılık.
- Bozkurt, V. (2011). *Değişen Dünyada Sosyoloji(Temel Kavramlar ve Kurumlar)*. Bursa: Ekin Basım Yayım Dağıtım.
- Büyüköztürk, Ş. Kılıç Çakmak E. Akgün, Ö, E. Karadeniz, Ş. Demirel, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Demiray, K. (1988). *Temel Türkçe Sözlük* (4. Baskı), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Dilidüzgün, S. (2000). *Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelik*. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Bildirileri 20-21 Ocak 2000. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Ergin, M. (2000). *Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri İçin Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- Eskandari, M. (2007). *İran'da TV'de Yayınlanan Çizgi Filmlerin İlkokul Öğrencilerinin Eğitimine Etkisi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Grafik Eğitim Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Gülden, B. (2016). *Değerler Eğitiminde Çizgi Filmlerin İşlevi. Eğitimde Gelecek Arayışları: Dünden Bugüne Türkiye'de Beceri, Ahlak ve Değerler Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Kitabı*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. Cilt I, s.735-765. Ankara.
- Güleroğlu, A. (2019). *Tozkoparan Zoru Başardı*. Milliyet Gazetesi. <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/anibal-guleroglu/tozkoparan-zoru-basardi-2908824> (Erişim: 16.04.2020)
- Güncel Türkçe Sözlük [GTS]. (2020). <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim: 16.04.2020)
- Güngör, E. ve Işık, E. (1976). *Ahlak*. Ankara: MEB Devlet Kitapları.
- Karaca, S.S. (2019). *Çizgi Filmlerde Değerler Eğitimi, Değerler Eğitimi Açısından Rafadan Tayfa Çizgi Filminin İncelenmesi*. İzmir Katip Çelebi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Karagül, S. (2019). Çocuk Edebiyatının Temel İşlevleri: Felski'nin Yaklaşımı Doğrultusunda Bir Değerlendirme. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 334-351.
- Karakuş, N. (2015). Okul Öncesi Döneme Hitap Eden Tema İçerikli Çizgi Filmlerin Değerler Eğitimine Katkısı Yönünden İncelenmesi (Niloya Örneği). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(30), 251-277.
- Karataş, E. (2014). Çocuk Edebiyatında “Karakter” Kavramı. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33 (Güz), 60-79.
- Kızıler, H. (2014). Ahlâki Değerlerin Şahsiyet Oluşumuna Etkisi. *Millî Eğitim Dergisi*, (204), 5-17.
- Kurtoğlu, F. S. (2019). Kök Değerler Açısından Hacı Bektaş Veli'nin Eserleri. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (89), 55-70.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2019). Türkçe Dersi Öğretim Programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663> (Erişim: 13.03.2010)
- Ölmez, F.N. ve Özdamar, H. (2017). Bir Yüzüğün Öyküsü: Zihgir. *İdil Dergisi*, 6(33), 1555- 1579.
- Özen, Ö. (2015). *Televizyondaki Şiddetin Çizgi Filmler Yolu ile Okul Öncesi Çocuklara Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Film Tasarımı Anasanat Dalı, İzmir.
- Özen, Ö. & Kartelli, F. (2017). Türkiye'de Yayın Yapan Çocuk Kanallarında Yayınlanan Çizgi Filmlerdeki Şiddet Olgusunun Analizi. *Marmara İletişim Dergisi*, (27), 81-93.

- Pala, İ. (1989). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. Cilt II, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Peker, H. (1998). *Çocuğun Dini Eğitiminde Medya, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. (Ed.: Halis Ayhan), İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu [RTÜK] (2018). <https://www.rtuk.gov.tr/assets/icerik/altsiteler/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.pdf> (Erişim: 08.11.2019)
- Sadioğlu, Ö., Turan, M., Deveci Dikmen, N., Yılmaz, M. & Özkan Muhtar, Y. (2018). Değerlerin Öğretiminde Çizgi Filmler: ‘Rafadan Tayfa Örneği’. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 240-251.
- Samuk, O. (2018). *Çizgi Filmlerin Söz Varlığı Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul.
- Sever, S. (2013). *Çocuk ve Edebiyat* (7. Baskı). İzmir: Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2000). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. (3. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Star Gazetesi (2018). <https://www.star.com.tr/cumartesi/o-gercek-bir-kahraman-tozkoparan-haber-1407342/> (Erişim: 13.04.2020)
- Şentürk, A. A. (2015). Okçuluk Tarihine Yeni Bir Kaynak Olarak Osmanlı Şiiri. https://www.academia.edu/15060058/Ok%C3%A7uluk_Tarihine_Yeni_bir_Kaynak_Olarak_Osmanlı_%C4%B1_%C5%9Eiiiri (Erişim tarihi: 26.04.2020)
- Şirin, M. R. (2016) Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı, Edebiyatın Amacı ve İşlevi. *Türk Dili Dergisi*. CX (780), 12-31.
- Şirin, M. R., Oktay, N., Altun, A. (2013). *I. Türkiye Çocuk ve Medya Kongresi*. Türkiye Çocuk ve Medya Stratejisi ve Uygulama Planı 2014-2018, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB] (2017). Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf (Erişim Tarihi: 20.03.2020)
- Türk Dil Kurumu [TDK] (1998). *Türkçe Sözlük*. 9.Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Yağlı, A. (2013). Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: Caillou ve Pepee örneği. *Turkish Studies*, 8(10), 707-719.
- Yakar, Y.M. & Yılmaz, O. (2016). *Yabancılara Türkçe Öğretimi Üzerine Araştırmalar* (20-21 Mayıs 2016 tarihlerinde Almanya’da düzenlenen “Uluslararası Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Kongresi” bildiri metinleri). Çizgi Filmler Aracılığıyla Türk Soylulara Türkçe ve Değer Aktarımı. Sakarya Üniversitesi TÖMER Yayınları, s.271.
- Yalar, T. & Yanpar Yelken, T. (2011). Değerler Eğitiminin İyileştirilmesi ile İlgili Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi ve Bir Program Modülü Örneğinin Geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(38), 79-98.
- Yalçın, A. & Aytaş, G. (2014). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, E., Bayburtlu, F.İ., Tekir, B. & Kırman, S. (2015). Dede Korkut Çizgi Filminde Yer Alan Değerler, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), s. 245-269.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. *TUBAR*, XIX (Bahar), 499-522.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, Ü. (1999). *Türk Okçuluğu*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.